

46.379

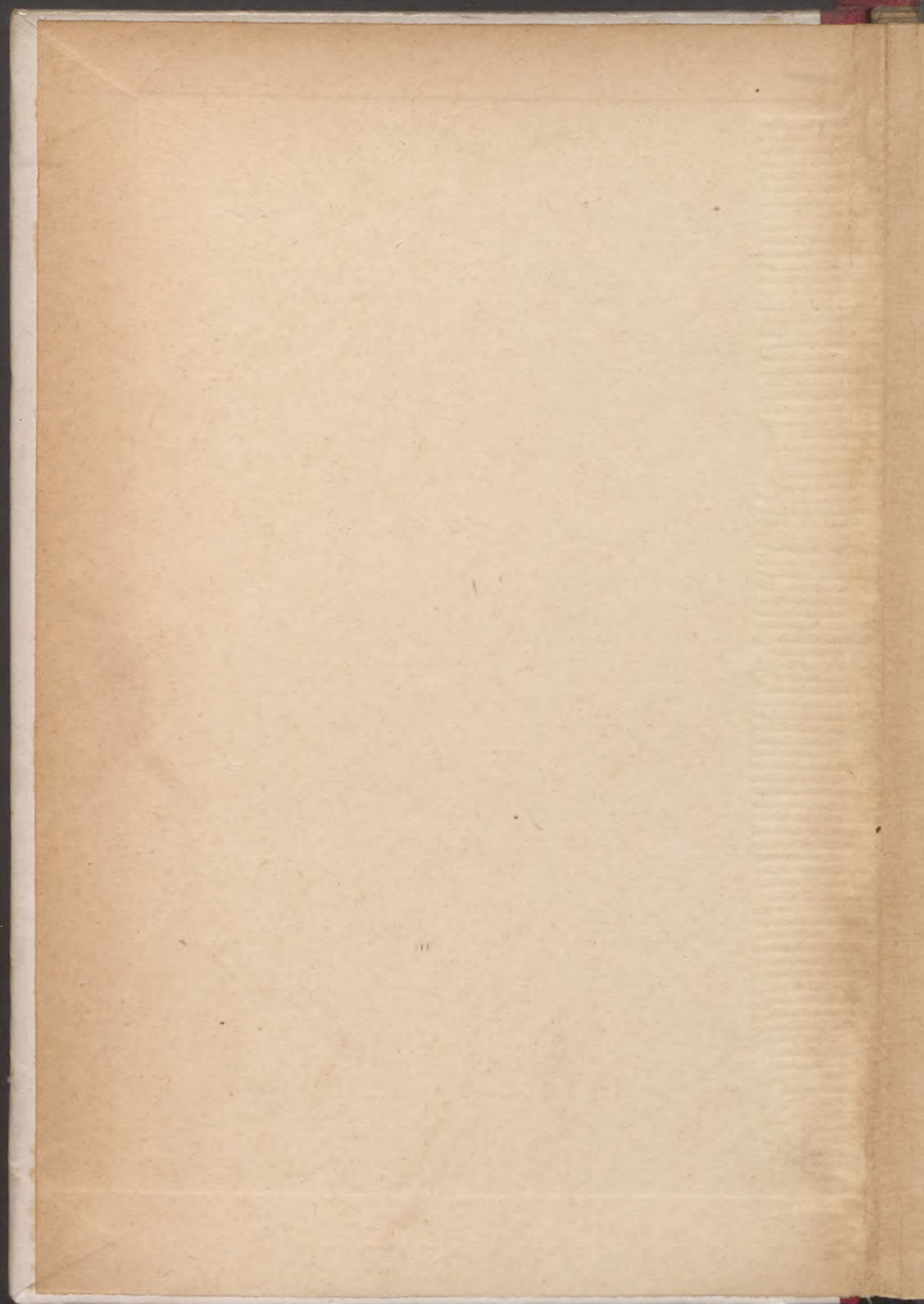

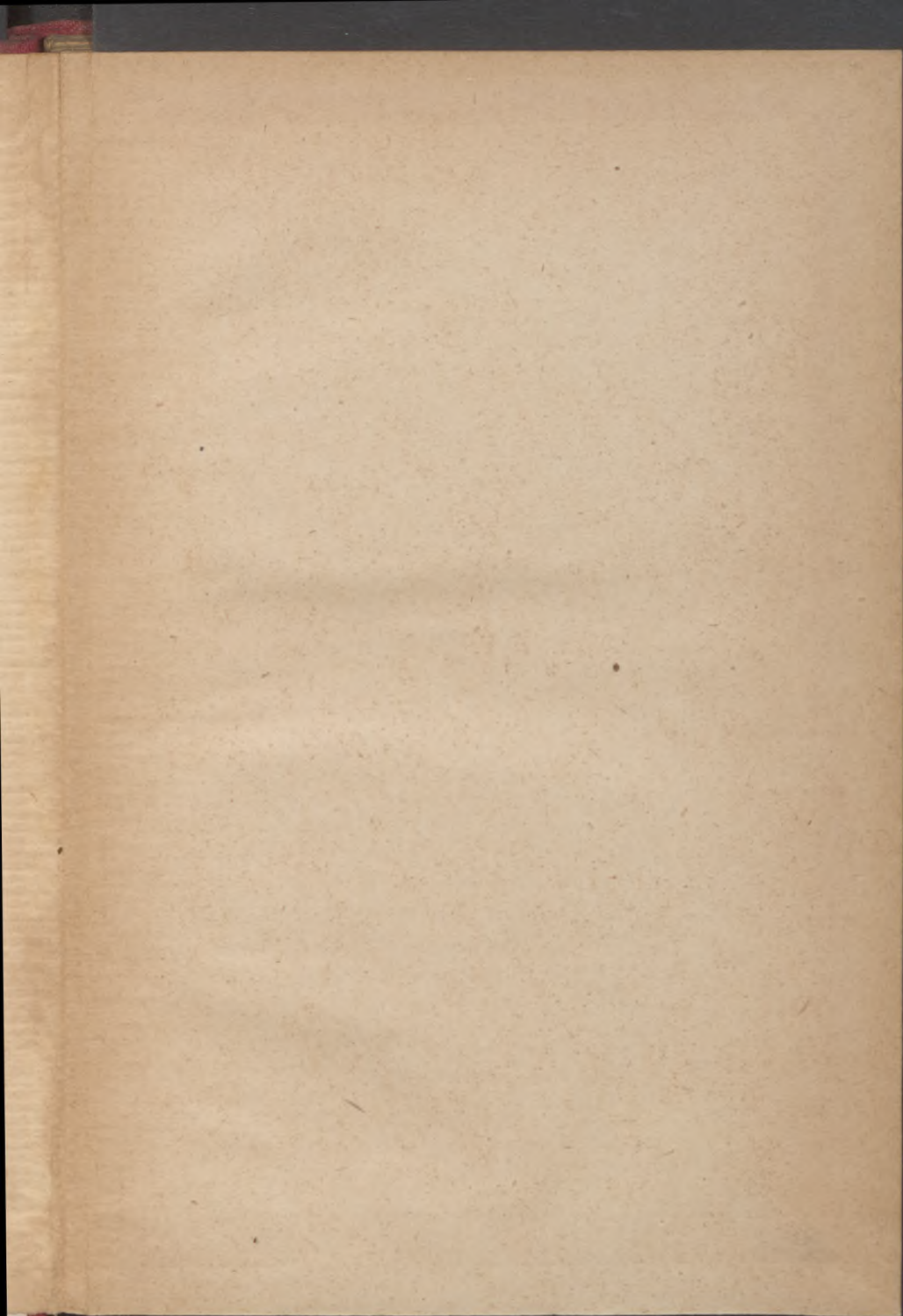
A GYERMEK RÁKÓCZI

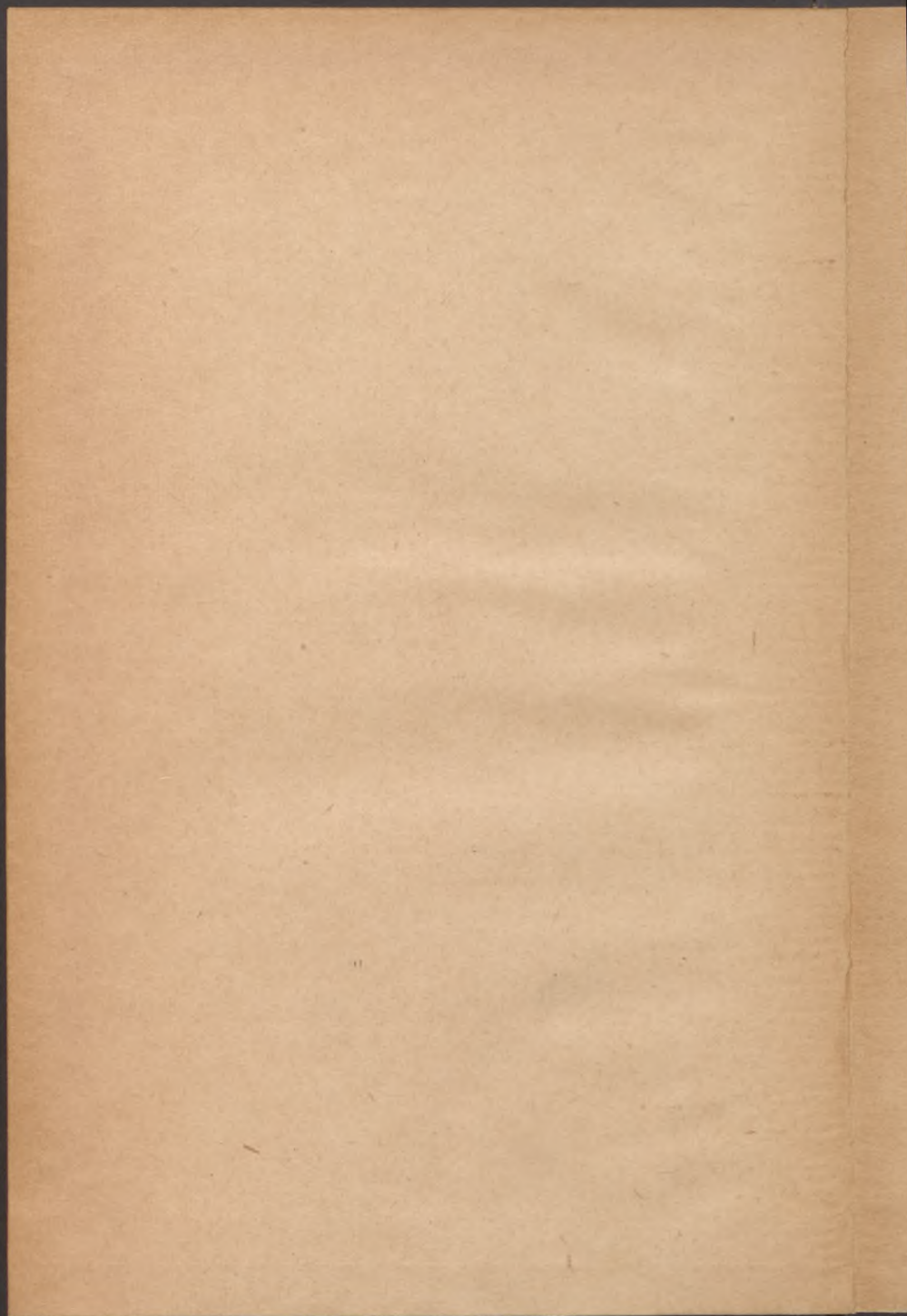
IRTA

DÁNIELNÉ LENGYEL LAURA

SINGER ÉS WOLFNER IRODALMI INTÉZET KIADÁSA

A GYERMEK RÁKÓCZI

IFJÚSÁGI REGÉNY

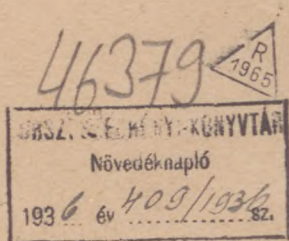
IRTA

DÁNIELNÉ LENGYEL LAURA

BUDAPEST

SINGER ÉS WOLFNER IRODALMI INTÉZET RT.
KIADÁSA

Fenntartunk minden jogot.

329.35. HUNGÁRIA NYOMDA R. T. BUDAPEST

I.

Vidám gyermekcsapatra sűt jókedvűen a nap. Vagy tizen-tizennégyen lármáznak, kiabálnak, hajráznak, futkosnak a vár alján elterülő mezőkön.

Ma nincs komoly munka, tanulás, szigorú felügyelet. Ilona napját ünnepelik nagy hűhóval, minden elképzelhető tiszteletadással és szeretetnyilvánítással odafönn a várban.

Zrinyi Ilona nevenapját ünneplik ennyi lelkesedéssel.

Emlékezetes boldog nap ez a várbeli gyermekek életében. Teljes szabadság, önállóság, azt tehetik, amit akarnak... Csak egyetlenegy kötelességre figyelmezteti őket Badinyi uram, a jóságos lelkű nevelő, mikor elérkezettnek látja az időt: — Ferencke, Julianka, gyorsan, gyorsan, ünnepi köszöntőt mondani a fejedelemasszonynak...

De hát nehéz kötelesség-e névnap i köszöntőt mondani a legjobb anyának, az or-

szágszerte nagyhírű, hőslelkű asszony-
nak?...

Szép, hosszú köszöntőt mond a kis Rá-
kóczi Ferenc. Nem akad meg benne egyet-
lenegyszer sem; szépen kipirul az arca, ra-
gyogva villog a szeme, ahogy mondja, han-
gosan, értelmesen.

Aki hallja, mindenki csak ezt mondja:

— Ember lesz ebből a fiúból. Isten
tartsa meg! Ebből majd egyszer nagyon
nagy ember lesz, akárki meglátja!

Zrinyi Ilona is olyasmit gondolhat,
mert nagyon büszkén mosolyog kis fiára.
Lágyan simogatja göndör fürtös fejét. Az-
tán felemeli a gyermek állát és föléje ha-
jolvá, mélyen a szemébe néz:

— Akkor is szerezz ilyen nagy örömet
anyádnak, mikor nagy ember leszel...
Hogy akkor is mindig büszke lehessen rád!

A kis fiú ragyogó nézésű szeme becsü-
letes ígéret.

Vége a köszöntésnek, lehet újra fut-
kosni, játszani a várbeli pajtásokkal nap-
estig.

Nagy homokvárat építettek, jól meg-
gyúrták, döngölték földjét az udvarról
csent tuskókkal... Aztán sáncot ásnak kö-
réje; bástyát is raknak nehezen odahurcolt
kövekből.

Ferenc lelkesen magyarázza:

Ferenc fűrkésző, éles szemmel figyeli, irányítja
a várépítést.

— Szakasztott olyan legyen, mint a munkácsi vár!... Tizenöt bástya a vár körül... Hé, te vigyázz, Karácsony Pista, igen közel teszed a másikhöz! Számold ki pontosan, mindenik egyenlő távolságban legyen!...

Radányi Bandi, Absolon Imre, Zólyomi Gyurka, Sebess Balázs s a többiek mind, kis talyigákban hordják az udvarról a sok homokot, követ, fatuskót, gerendát... Ma nem szól rájuk szigorú feddéssel senki. Sőt, a sürgő-forgó szolgálkák, imitt-amott ténfergő iddogáló katonák bólintgatva néznek utánuk: — Be jól játszanak a gyerekek... értik a módját! Nagy vitézek lesznek majd egyszer belőlük!

Ferenc fürkésző, éles szemmel figyeli, irányítja a várépítést. Olykor kiugrik néhány lépésnyire az árokból, hogy jobban lássa művét. Megelégedetten bólogat:

— Nagyon szép! Gyönyörű!... No most még a hidat, ide, a nyugati szárny alá... Néhány fűzfavessző is jó lesz karfának!... Ide meg keskeny deszkát teszünk szorosan egymás mellé!...

Radányi Bandi még zöld lombot is hozott, hogy kitűzzék a vár tetejére, lobogónak.

Ferenc igyekezett csitítani heveskedő barátait:

— Jól dolgoztunk! Nem is hittem volna, hogy ilyen hamar fel lehet építeni a várat. Most aztán hajrá, rajta! A vár kuruc kézen van! Mi vagyunk a kurucok!... Ti lesztek a labancok!...

Zólyomi Gyurka felpattant:

— Igen, mindig Karácsony Pista, Sebess Balázs a kurucok és én, Absolon Imrével, Zboró Mikivel labanc legyek?... Nem akarok labanc lenni! Inkább nem játszom!

Ferenc igyekezett csitítani heveskedő barátját:

— Nem lehet mindenki kuruc, — szólt meg végre komolyan. — Elvégre kuruc nem vívhatja a kurucok várát!... Majd az első ostrom után másként lesz. Akkor ti lesztek kurucok mellettem és a többiek lesznek labancok!

Ebben az ítéletben megnyugodtak.

Az ostrom nagy hajrázások között indult meg. A kis kurucok védelmi állásba helyezkedtek északi, déli, nyugati, keleti irányban. Az ostrom délről és keletről indult.

A labancok nagy dulakodással, harsány kiáltásokkal igyekeztek behatolni a várba, hogy a védekező kurucokat egyenként kiráncigálják állásaikból.

Ferenc jó előre kiadta az utasításokat:

— Akinek egyik lába a sáncot érinti, fogoly. Aki megbotlik, vagy elesik küzdelem közben, halottnak számít, nem vehet részt az ütközetben!...

A hadiszerencse feltünően kedvezett a labancoknak. Már három foglyot ejtettek... Nem lehetett őket elhessegetni sem kavicsokkal, sem homokzáporral a sáncokról...

Ferenc hol itt, hol ott segít. Mindig, ahol legelkeseredettebb a küzdelem. Szeme egy-kettőre áttekinti a hadállásokat, gyorsan, ügyesen rendelkezik...

Egyszer csak nagyot kiált:

— Tüstént hagyjátok abba! Meg ne mozduljatok!

A sok csatakiáltás, hajrázás, üvöltés mintegy varázsszóra elnémult. Az ütésre emelt öklök ellankadnak a levegőben feleúton.

Mindenki megdöbbenve nézett a kis vezérre, aki kipirult arccal, villogó szemmel ugrotta át a vársáncot és hirtelen megragadta Absolon Imre karját:

— Mi jut eszedbe?... Hogy mered a foglyokat bántani? — kérdezte haragosan. — Rögtön ereszd el Sebess Balázst... tedd le a parittyát!...

Absolon Imre hebegve meredt Ferencre:

— Én... én... így hallottam... A foglyokat verik... A törökök is verik. — Sebess Balázs az én foglyom...

— Meg ne lássam, hogy bántod! Az gyávaság!... Ha kimondtuk a játékban, hogy a fogolynak nincs joga tovább harcolni, akkor természetes, hogy bántani sem szabad... Védtelen embert bántani!... Nem szégyenled magad?

Ferenc hangja még sohasem csengett ilyen keményen, szigorúan. Gyorsan, lihegve lélegzett, keze remegett a felindulástól.

Absolon Imre lehorgasztotta fejét.

— Ne haragudj, Ferenc... Többet nem teszem...

Amilyen gyorsan elfogta Ferencet a haragos indulat, olyan gyorsan el is párolgott...

Néhány pillanat múlva megint elfoglalták állásaikat és a harci játék zavartalanul folyt tovább, míg csak le nem szállott az éjszaka...

II.

Meleg júniusi nap. Léva vára fellobo-
gózva.

A tágas, nagy udvaron mindenütt élénk sürgés-forgás. A kurucvezér, Thököly Imre Léva elé küldött csapata már itt táborozik a vár előtt. A várudvaron a fejedelemaszszony, Zrinyi Ilona belső személyzete és a kis fejedelemfi kísérete jár-kei, készülődik, lelkesedik, sopánkodik. Minderre van elég ok. 1684-ben vagyunk, a kis Rákóczi Ferenc mostohaapjához, Thököly Imréhez indul a kuruc táborba.

A vár előtt álló nagy csapat, a fejedelemfi kísérete. Megilleti a Rákóczi-sarját. De meg ezekben a zavaros időkben nem is lehet biztonságban kíséret nélkül útnak ereszteni valakit."

Hát még a Rákóczi-nemzetség egyetlen sarját!

— Nagy dolog ez, hogy így a tábori élet veszedelmei közé bocsátanak egy nyolc-

éves gyermeket, — mondja halkán Karácsony Andrásné asszonyom, ki a kis Ferenc ruháit segített előkészíteni, a fejedelemsasszony nemes kisasszonyaival együtt dolgozván.

De nyomban feddést is kapott férjétől, Karácsony András várbiztostól.

— Mit tudsz te az országos dolgokról, Zsuzska. Nem egy kis nyolcéves gyermekről van most szó, hanem Erdélyország örökös fejedelméről, I. Rákóczi Ferenc meg Zrinyi Ilona fiáról.

— Hiszen éppen azért, — folytatta Karácsonyné asszonyom, aki nagyon kedvelte a kis fejedelemlégyet, és büszke volt rá, hogy az ő Pista fiát eddig állandóan mellé rendelték szolgálattételre. — Hiszen éppen azért. Nincs több Rákóczi-fiú, Isten óvjon meg mindnyájunkat, ha valami szerencsétlenség történik a táborban...

— Csak hagyd a sopánkodást, — kiáltott rá mérgesen az ura. — Hiszen mindenki tudja, mennyire vigyáznak erre a drága kincsre. Mostohaapja, Thököly uram önagysága, édes gyermekeként szereti. Az ország dolgait te csak hagyd ahhozértó emberekre. Ugyis tudom, mi fáj neked, hogy Pistát nem rendelték be a kíséretbe.

— Bizony meg is érdemelte volna,

hogy kis urát a táborba elkísérje. Hiszen mindig mellette van, mióta...

Elhallgatott, mert a fejedelemasszony benső udvari népe jött le a lépcsőn.

Néma csönd, melyet egyszerre lelkes éljenzés szakít meg. Lassan jön le Thököly Imre, a kuruc vezér felesége, Zrinyi Ilona, kezénél vezetve fiát, Rákóczi Ferencet, a kis fejedelmet.

Mindenki így hívja: «a kis fejedelem». Nemcsak boldogult apja váraiban és uradalmain, hanem egész Magyarországon, egész Erdélyben. Mindnyájuk közös kincse ez a szép, lelkes gyermek, a Rákóczi-ház egyetlen férfielhajítása.

Ez a kis gyermek nagy nemzeti gondolatok, vágyak, álmok megtestesülése. Két ország: Magyar- és Erdélyország egyaránt figyel reá és várja...

Várja, hogy mire felnő, méltó lesz-e őseihez és méltó lesz-e az örökséghez, melyet azok nemcsak földekben, várakban, kincsekben hagytak reá (nem volt ebben az időben, sem azelőtt, sem azóta gazdagabb magyar ember ennél a kis fiúnál), hanem méltó lesz-e lélekben, emelkedett erkölcsben, hazafiságban?

Mindenki a legjobb reménységgel néz a gyermek fejlődése elé. Édesanyja ne-

velte, az ország legelső, legnemesebb aszszonya: Zrinyi Ilona.

Milyen méltóságteljesen jön le most is a lépcsőkön, kézen vezetve fiát. Mindjárt mögötte nyulánk természetű 12 éves leánya. Rákóczi Julianka, Zrinyi Ilona idősebbik gyermeke. Velünk jön a fejedelemtől nevelője: Badinyi János.

Zrinyi Ilona mindenkinek fölött becsülte Badinyi Jánost tudásáért, de még tudásánál is jobban becsülte tántoríthatatlan ragaszkodását tanítványához, a Rákóczi-ház örököséhez. Mikor Zrinyi Ilona sok lelki tusa és vívódás után beleegyezett abba, hogy fia Thököly Imre táborába menjen, első és legfőbb kikötése volt, hogy Badinyi János, a gyermek nevelője és Körössy György, a kis Ferenc első kamarása is Ferencsel induljon.

Thököly Imre természetesen mindenbe beleegyezett. Azonfelül, hogy szívéből kedvelte és szerette felesége fiát, neki is éppen olyan drága és féltett a Rákóczi-név és hagyományok örököse, mint minden magyar embernek. Hogy a gyermek nevére, megjelenésére mennyire szüksége van a sok vérvesztéstől immár meggyöngyült, a török bizalmatlanságától megbénított kurucseregnek, azt a vezérnél jobban senki nem tudja.

A várkapu előtt már ott áll a nagy, díszes utihintó, Zrinyi Ilona megöleli fiát,

a gyermek búcsút vesz testvérnénjétől, Juliankától, aztán visszanéz. Keres valakit. Igen, igen, most már meglegte, Karácsony Pista, húséges cimborája ott lapul meg az udvari nép között. Két évvel idősebb Ferencnél. Kis gyermekkora óta ott él a feje-delemfi mellett. Akárhová mentek, minde-nüvé magukkal vitték. A kis Ferenc most is magával akarja vinni, de Zrinyi Ilona megfogadja férje tanácsát. Csak két embert rendel Ferenc mellé, kikre feltétlen szükség van. A táborba nem kell gyerekpajtás, játszótárs.

Zrinyi Ilona fehér arca mintha egy árnyalattal még fehérebb lenne. De sötét, nagy szemében senki sem lát könnyeket. Itt a várnép előtt nem. Ferenc már ott ül a hintóban s anyja mégegyszer odalép a fiú-hoz, magáhozszorítja és gyorsan, halkan, hogy senki ne hallja, Ferenc fülébe súgja: — Minden este alkonyatkor mondd el értem és Juliankáért az imát, amit leírtam számodra. Mi is ebben az időben fogunk érted könyörögni és imádságunk majd találkozik fent, a jó Istennél.

Ferenc szeme könnyben ég, míg anyja fehér kezére borul. Zrinyi Ilona hagyja hogy fia könnyei, csókjai kezére hulljanak, aztán a hintóban ülő férfiakhoz fordul: — Badinyi János, Kőrössy György,

a ti kezetekbe adom fiamat, az egyetlen Rákóczit.

— Úgy segítsen bennünket az Úr, mint ahogy vigyázni fogunk reá.

A következő pillanatban gyöngéd, de határozott mozdulattal kihúzza kezét fia kezéből. Minek tovább keseríteni a gyermek szívét? Az udvarmester jelt ad és a nagy fejedelmi hintó elindul Ferenczel a kuruc tábor felé.

III.

A kuruc sereg Pozsony alatt táborozott.

Ide már hófehér paripáján vonult be a kis Rákóczi. Úgy ült a büszke, nemes paripán, hogy mindenki gyönyörűséggel nézte.

Mögötte kísérete: nevelője, kamarása. Az ágyúk dörögnek, a zászlók földig hajolnak, szólnak a harsonák, harsog az éljen, mikor a kis Rákóczi Ferenc a táborba érkezik.

Mintha a kurucok halványuló szerencsecsillaga megint a régi fényben kezdene ragyogni!

A kis Rákóczi megérkezésének első napjaiban nem lát mást, csak lelkesült arcot, nem hall mást, mint saját nevét éljenek között harsogva. Versben üdvözlik, nótákban dicsőítik őt és nemzetségét. Szinte bálványozó szeretet veszi körül.

— Rákóczi!... Rákóczi!... — hallja a kiáltást, ha mostohaapja kíséretében kilo-

vagol a táborba, Thököly Imre mosolyogva buzdítja, inti:

— Emeld meg a kucsmádat, Ferkó és nyájasan köszöngess, ha a táborban üdvözlnek.

A kurucvezért semmiképen sem bántja, hogy mostohafia neve pár napra csaknem elhomályosítja az övét. Okos ember és tudja, hogyha valami még diadalra vezetheti az immár hanyatlásnak indult függetlenségi harcot, csakis a Rákóczi-név tekintélye és varázsa teheti.

A kis fiú ott lovagol oldalán. Ime, lásák az egész táborban és vigyék hirül Magyarországon és Erdélyben mindenütt, hogy Thököly mellett van, oldalán harcol a Rákóczi-név, hagyomány, a Rákóczi-család hatalma.

A tábor Pozsony alatt áll és Rákóczi Ferenc sátrát a szőlőhegyek között állítják fel, nem messze a vezérétől. Pár nap csupa ünneplés, ékes, üdvözlő versek szavalása, mintha minden bajnak, veszedelemnek vége volna, mert a fejedelmi gyermek megérkezett.

Rákóczi Ferenc később, — hosszú évtizedek múlva — mikor egész életéről beszámolt, naplójában megírta:

«Akkor, éretlen gyerekésszel azt gondoltam: ez a vigalom a háború.»

Aztán egy éjszaka . . . Félelmetes, döbbenetes fény, átható világosság, mely áttöri a sátor ponyváját, Ferenc felriad álmából és látja, hogy kamarása ott áll ágyánál, míg nevelője a sátor egyik sarkában levő feszület előtt imádkozik.

— Mi ez? — kérdezi a gyermek riadtan.

— Pozsony városa ég! — feleli Kőrössy György.

— Ki gyújtotta fel? A labancok?

— Nem. Most szövetségesünk, a török gyújtotta fel.

— De hát miért? Hiszen Pozsony mivelünk tart és a török a kuruc sereget támogatja.

Kőrössy György hallgat. Nehéz ezeket a dolgokat egy nyolcéves gyermeknek megmagyarázni!

Egyszerre hangos jajveszékelés, sírás, zokogás hangzik. Rákóczi felugrik ágyából, a sátor elé rohan. Kőrössy utána megy. Badinyi is felemelkedik a térdéről.

Ám egyik sem felel a gyermeknek. Pedig ők tudják mi történik ott kint.

Vagy talán, mert tudják, azért nem felelnek.

Keresztény rabokat hajt a török sereg maga előtt. Férfiakat, asszonyokat, gyer-

Keresztény rabokat hajt a török sereg.

mekeket. Bécs alatt szedték össze őket, most viszik, mint hadizsákmányt.

Dús hadizsákmány a láncrafűzött rabok serege... Akinek van valakije, atyafiséga, barátai, azokért majd fizetnek. Akinek meg nincs, vagy olyan szegény sorsban élnek hozzátartozóik, hogy nem tudnak fizetni, azokat majd eladják Törökországban a drinápolyi emberpiacon, rabszolgának.

Ferenc nem tudja levenni szemét a láncra fűzött rabokról.

— Meg kellene őket menteni, — mondja a gyermek és a férfiakra néz.

Azok hallgatnak, lesütik szemüket, mintha ők is bűnösök volnának a szerencsétlen rabok szenvedésében.

— Nem lehet megmenteni őket? — kérdi most Ferenc.

— Nem, — felelt Kőrössy György, — a török a mi szövetségesünk. És mi nem avatkozhatunk abba, ha hadizsákmányként embereket visz magával.

Egy pár perc múlva még hozzátette:

— A másik párton sem irgalmasabbak. A német karóba húzatja az elfogott kuruc vitézeket.

Ferenc szemét elhomályosítja a könny. Nevelőjéhez, a szelídlelkű tudós Bádinyi-hoz fordult:

— Ez a háború? Ez a szörnyűség? Égő város, rab emberek??

— Jöjjön be Nagyságod, — szólt Kőrössy, — megfázik itt a hűvös éjszakában.

Ferenc nem mozdult.

— Azok a szerencsétlen, rabszifrafűzött emberek...

— Akinek rokonsága van, azt kiváltják, — próbálta a fiút megnyugtadni Kőrössy, — de most jöjjön be Nagyságod, pihennie kell.

— Nem tudok én most aludni, — felelt Ferenc, de azért hagyta, hogy visszavezessék sátorába és erőszakkal lefektessék.

IV.

A kis Ferenc nem tudott pihenni.

Nevelője, kamarása egyedül hagyták, de hiába, álom nem jött a gyermek szemére.

Reggel korán felkereste a vezér sátrát.

Thököly Imre nagyon rossz kedvében volt. Ő is végignézte a rab magyarok elhurcolását és mélyen fájlalta, hogy nem tehet értük semmit. A hadifoglyok elhurcolása, a váltságszedés, — vagy ha ez nem sikerült, a rabok eladása, — rendes szokás, hadijog volt ebben az időben. Senki abban megbotrátkoznivalót nem talált. Nem találhatott Thököly Imre sem.

Thököly komoran, sötét hangulatban nézte végig a rabok hajszolását. Ezek nem vettek részt a háborúban. A kurucvezér összeszorította öklét, de sem szólni, sem másként beleavatkozni nem lehetett. Achmed basa már úgysis feljelentette a szul-

tánnak Stambulban Thökölyt, hogy csak immel-ámmal segédkezik a török csapatoknak és kíméli keresztény véreit.

Ha most megállítja a foglyokat hajtó tatár csapatot, bizonyos, hogy megint új feljelentés megy a szultánhoz. Pedig a török segítségére nagyobb szüksége van, mint valaha.

— Jóreggelt Ferkó, — fogadta a fiú köszönését és igyekezett gondterhelt arcára mosolyt erőltetni. — Hallom, nyugtalan éjszakád volt.

Ránézett a gyermek sápadt, szomorú arcára és hozzátette: — Ez a háborúval jár, Ferkó. Hozzá kell edződnöd. Meg kell szoknod.

— Sohasem fogom megszokni, — tört fel a gyermek lelkéből a keserűség.

— Csak úgy gondolod, — vetette oda Thököly. — Mindnyájan így gondoljuk, de...

Legyintett, mint aki nem akar tovább foglalkozni a dologgal, vagy nem akarja, hogy lelkébe lássanak.

— Nem lehet megszokni, — kezdte Ferenc halkán s aztán egyre erősebb lett a hangja, — nem lehet megszokni, hogy ártatlan embereknek szenvedni kelljen.

— Hát hogyan akarsz ezeken az ártatlan embereken segíteni? — kérdezte Thököly és hangja fojtott lett a keserű in-

dulattól. — Nem szállhatunk szembe Achmed basa csapataival. Magát a szultánt haragitjuk meg, ha ilyesmit teszünk.

Rákóczi Ferenc bólintott.

— Nem is erőszakra gondoltam én. Kegyelmed apámuram, mint vezér, jobban tudja, mit lehet és mit nem szabad cselekedni? De Badinyi János uram azt mondotta, hogy a török kiadja a rabokat, ha váltságdíjat fizetnének érte.

— Ki fizet? — Thököly hangja egyre mogorvább és keserűbb lett. Nem volt rossz ember és lelke telve segíteniakarással, ám ő tudta legjobban, milyen üres a kuruc-tábor pénztára. Amije volt, családi vagyonát, kincsét már mind odaadta. A kuruc sereget félesztendeje Zrinyi Ilona tartja el. A Zrinyi-uradalmakból élelmezik és ruházzák a katonákat.

— Ki fizet? — És most keményen nézett mostohafiára.

— Édes apámuram — és Ferenc hangja bocsánatkérően csengett, — úgy tudom, én vagyok a Rákóczi- és Báthory-vagyon örököse.

Thököly kutatva nézett a gyermek arcába.

— Mit akarsz, Ferenc? — kérdezte pillanatnyi csönd után.

— Ki akarom váltani a rabokat, kiket az éjszaka elhurcoltak!

Thököly egy pillanatig néma megindulással hallgatott. Hiszen olyan sok mindent felelhetett volna. Kezdve azon, hogy neked Ferkó még nincs jogod a vagyoneddal rendelkezni és folytatva: és ha ki is váltod azokat, kiket az éjszaka rabláncra láttál, még a te óriási vagyoned is semmi-ség ahhoz, hogy szabaddá tehess minden rab magyart. Ehhez semmiféle vagyon, semmiféle kincs nem elegendő. Ehhez Magyarországot kell szabaddá tenni! És látod ezen dolgozunk, ezért harcolunk mi, kuruc katonák!

De aztán csak annyit mondott:

— Pihend ki magad Ferkó. Halovány az arcod. Fáradtnak látszol, fiam.

Aztán mert a fiú nem mozdult, mert látta arcán, hogy feleletet vár előbbi kérdésére, még hozzátette:

— Dicséretére válik szívednek, Ferkó, hogy a szerencsétleneken segíteni akarsz. De ennek nem az a módja. Mindnyájan keressük a módját, — hidd el Ferkó fiam. De te még gyermek vagy. Ami nem a te dolgod, azt ne vedd magadra. Elég ma mindenkinek az, amit viselnie kell. Éppen elég!

Ferenc szó nélkül kiment a vezéri sá-

torból és mivel futár indult a táborból a fejedelemasszonyhoz, ő is sietett megírni levelét édesanyjának és testvérének, Juliankának.

Anyjához írt levelében alázatos, fiúi tisztelettel kérte Zrinyi Ilonát, hogy a Rákóczi-örökségből segítsen kiváltani a szegény magyar rabok közül azokat, kikért családjuk, atyafiaik, barátaik nem tudnak fizetni!

V.

A Bécsből jövő követ, Erdődy Sándor gróf ott állt a kurucvezér előtt. Valaha régen jóbarátok voltak. Aztán az élet olyan messze dobta őket egymástól, mintha külön csillagzaton élnének. Thököly Imre a magyar felkelés vezére lett, Erdődy Sándor pedig a császári sereg ezredese. Ő maga vállalkozott a küldetésre, hogy lemegy a kuruc táborba és a vezérrel — hajdani barátjával — megpróbál valahogyan békességes megegyezésre jutni.

A bécsi császári udvarban ebben az időben emberséges és okosabb férfiak tanácsa kerekedett felül. Mégsem lehet. — mondották — egy országot, egy népet állandóan vésztörvényszékkel, kivégzéssel és vagyonelkobzással kormányozni. Nem lehet békés városokra császári zsoldossereget bocsátani, hogy még abból is kifosszák a polgárnépet, amit a török pusztítása meghagyott.

Mert ez volt abban az időben Magyarország sorsa. Egyformán pusztította a szövetséges török és a szabadságharcért büntetni jött német.

Az uralkodó mintha hajlott volna az emberséges, józan tanácsokra. Annál is inkább, mert olyan hírek jártak, hogy a kurucokban is megvan a béke iránti hajlandóság. Háttha meg lehetne csinálni a dolgot, vérontás nélkül?

Erdődy Sándor egyik leghűségesebb katonája volt a császárnak, — de magyar. S ezért nem is bíztak benne teljesen. Vele ment Aspremont Ferdinánd gróf, császári ezredes is. Erdődy örömmel fogadta a küldetést és még jobban örvendezett azon, hogy Aspremont együtt indul el vele. Az ezredest úgy ismerte, mint talpig férfiembert, vitéz katonát, lovagias és nagylelkű bajtársat.

Csak akkor komorult el Erdődy arca, mikor meghallotta, hogy a bécsi udvar egyik megbízottja, Müller Ágoston is velük jön a kuruc táborba.

Hogy mi volt Müller hivatala, senki sem tudta. A bécsi hivatalban nem igen látták dolgozni. Ha valaki tudakozódott munkája után, hát kitérő választ kapott. Csak úgy immel-ámmal feleltek, hogy igen,

Müller okos, ügyes ember sok idegen nyelven beszél és sokat utazik külföldre.

Erdődy gróf nem akart erősen ellenkezni Müller társasága ellen, kit mint titkárt erőszakoltak rá. De azt határozottan kikötötte, hogy előbb négyszemközt tárgyal a kurucvezérrel.

— Csak így remélhetek engedékenységet, ha mint barát baráttal beszélhetek vele néhány szót, — mondta a kancellárnak. — Csak így lesz hozzám Thököly őszinte, bizalmas és én is csak így közelíthetek hozzá azzal a melegséggel, mely nélkül nem remélhetjük a megegyezést. Ha el tudtam érni valamit, akkor természetesen, Aspremont gróffal együtt folytatjuk a tárgyalást.

A kancellár bólintott s ez a bólintás megadta a feleletet arra, amit Erdődy kért. Ám alig távozott Erdődy, a kancellár azonnal hívatta Müller Ágostont.

— Ide figyeljen, — mondta olyan kurta, parancsoló hangon, mely arról beszélt, hogy bár felhasználják Müller szolgálatait és jól megfizetik ügyességéért, de semmire sem becsülik. — Maga holnap hajnalban indul Pozsony alá Aspremont és Erdődy ezredes urakkal, Thököly táborába.

Müller némán meghajolt.

— Erdődy az első tárgyalásokat egyedül akarja megkezdeni — folytatta a kan-

cellár. — Természetesen nem tagadhattuk meg kérését. Erdődy mindenképpen becsületes, megbízható ember.

— De magyar, — vetette közbe halkan Müller.

— Úgy van. És ezeket mindig szemmel kell tartani. Különösen ha innét, Bécsből hazamennek. Az otthoni szabad levegő hamar elkábítja fejüket. Aspremont ezredes vitéz katona és kiváló ember, de nagyon nyíltszívű és könnyen hívő. Túlságosan lovagias. Ezek a szép és dicsérendő erények a tárgyalásoknál és békealkudozásoknál nem mindig hasznosak. Ha megkötjük a békét a kurucokkal, annak olyanak kell lenni, hogy többé lázadni ne merjenek. Előnyös békét kell kötni. Ennek pedig a lehető legnagyobb akadály...

Elhallgatott és Müller fejezte be a mondatot: Thököly Imre.

— Igen, igen, — mondta a kancellár elgondolkozva. — Thököly Imre... Őt kell valahogy megnyernünk, ha már legyőzni nem tudtuk. Ha csak egyetlen mód van reá, békét kell vele kötnünk, hiszen hatalmas, tekintélye nagyon megerősödött, mióta a kis Rákóczi is ott van táborában.

Müller némán meghajolt és magában arra gondolt, hogy a hatalmas, nagy urak, népek, birodalmak vezetői, gyakran adnak

ki rendeleteket, melyeket az illetőnek magában, magától kell kiegészíteni, mivel-hogy ők nem beszélhetnek teljes és fenntartás nélkül való nyíltsággal. Az okos ember néha a saját felelősségére cselekszik olyasmit, amit ha előre bejelentene, megtiltanák, de ha már végrehajtotta, csak hála és elismerés jár érte.

Így gondolkozott magában Müller Ágoston, kiről csak a beavatottak tudják, hogy kicsoda. De azok aztán tudják, hogy Müllernél ügyesebb és lelkiismeretlenebb kém és besúgó az egész birodalomban sincsen.

*

Erdődy gróf, a magyar császári tiszttól ült Thököly Imrével, a kuruc vezérrel szemben.

És a császári tiszttal úgy beszélt a vezérrel, a kurucok vezérével, mint barát a baráttal, mint egyik magyar ember a másikkal.

— Hiszen ha hinni lehetne Bécsnek, — mondta most Thököly, — de nem tett-e már százszor ígéretet, hogy újra, meg újra megszegje? Nem esküdött-e meg, hogy tiszteletben tartja a magyar törvényeket, a vallásszabadságot és nem bánik-e mégis úgy ezzel a szerencsétlen országgal, mintha zsákmány, szabad préda volna? De — foly-

tatta indulatosan —, minek felsorolni a szőszegéseket, sérelmeket? ... Te, Erdődy barátom éppen úgy tudod, ismered ezeket a dolgokat, mint én magam. S ha nem volnál vendégem, még azt is megmondanám: csodálkozom, hogy még mindig ott tudsz maradni, hogy szolgálni tudod a bécsi hatalmat.

Erdődy megrázta fejét:

— Én éppen úgy csodálkozhatnék rajtad Thököly, ki a törökkel tudsz szövetségben lenni. A törökkel, aki pusztaságot, temetőt csinált földünkben, Magyarországból. De én nem csodálkozom, én nem vádlok. Megértelek. Te azt keresed a török hatalom oldalán, amit én a német mellett, a magyarság jövőjét, a nyomorúságból való kimenekülés útját. Hogy egyedül, önerejéből nem küzdheti ki ezt, az szomorú, keserves, de nem jelenti, hogy feladjuk a harcot. Nem. Mi szövetségest keresünk. Te Thököly a töröknél hiszed meglegelni, én a németnél. Melyikünknek van igaza, melyikünk csalódik? Ezt majd a történelem fogja eldönteni. Mi csak egyet tehetünk. Ha mód van a békekötésre, a vérontás elkerülésére, hát gyorsan, habozás nélkül ragadjuk meg az alkalmat. Ne arról beszéljünk, ki fog győzni és ki marad leteperve, hanem arról, hogy ebből a harcból nem szabad másnak

győztesen kikerülni, csak a magyar ügynek. Ezért dolgozunk mi most mind a ketten!

Thököly szemmeláthatóan meg volt indulva.

— Hogy lássad jószándékomat: én is hajlandó vagyok a tárgyalásra. Hajlandó vagyok a sok csapás, szerencsétlenség ellenére, ami Bécsből ért bennünket. Hinni akarom, hogy jószándékuk komoly és becsületes. Most pedig idehallgass...

Erdődy hirtelen félbeszakította:

— Ha a tárgyalást akarod megkezdni, akkor itt kell ülni velünk Aspremont ezredesnek is. A kancellár úgy kívánja. Remélem, neked sincs kifogásod ellene.

— Semmi kifogásom, — felelt Thököly. — Aspremont Ferdinándról eddig csak jót és dicéretest hallottam. — S egy félóra múlva az ezredes már ott ült Thökölyvel és Erdődyvel szemben.

Ha volt ember, kinek külseje teljesen megfelelt belső mivoltának, úgy az Aspremont Ferdinándé. Magas, délceg, szélesvállú alak. Aránylag fiatalon jutott ezredesi rangjához. Kezet rázott Thökölyvel, ki egy pillantást vetett a német katonatiszt nyílt arcába és többé nem habozott. Láta, hogy Aspremont előtt éppen olyan bátran beszélhet, mint régi barátjával.

A kézszorítás után Aspremont önkéntelenül körülnézett a sátorban. Arcán meghökkenés látszott. Néhány pillanatig szóhoz sem tudott jutni a meglepetéstől. Aztán kérdő tekintetet vetett Thökölyre.

— Csakugyan tárgyalni akar velem? — kérdezte. — Vagy talán nem jól értettem? ... Ki ez a gyermek? Hogy kerül ide? Csak nem lesz jelen bizalmas megbeszélésünkön?

Thököly követte az ezredes szemejárását, aztán elmosolyodott.

— Bocsnát! Még nem teljesítettem kötelességemet. Ezredes úr, engedje meg, hogy bemutassam Rákóczi Ferencnek, Erdély jövődöbeli fejedelmének. Ne nézzen reám olyan nyugtalanul, ezredes úr. Igenis kívánom, hogy fiam végighallgassa tárgyalásainkat ... Tudnia kell, hogy milyen világban él, mi történik körülötte ...

— Hiszen még gyermek, alig-alig serdülő, — mormogta Aspremont.

— Gyermek, igaz, — mondta Thököly — de Rákóczi-fiú. És ezzel mindent megmondtam! Ezredes úr éppen úgy beszélhet előtte, mint előttem ...

Aspremont udvariasan meghajolt:

— Nem kételkedem a fejedelmi értelmességében és jellemében ... de a fiatal-

Bátran nézett Aspremontra.

ság tapasztalatlan... Akarata ellenére is elárulhat valamit tárgyalásainkból avatatlan füleknek... Ravasz emberek kicsalhatják titkát...

A fejedelmi gyermek kiegyenesedett. Bátran nézett Aspremontra gyönyörű nézésű, értelmes szemével:

— Ezredes úr, én inkább meghalok, semhogy bármikor, bárkinek egy szót is eláruljak abból, amit itt hallani fogok.

Büszkén vetette fel fejét. Ahogy ott állott egyenesen, délcegen, fürtös fejével, villogó szemével, öntudatos, komoly, lelkes arccal, Aspremont megérezte, hogy ez a gyermek ismeri az adott szó fontosságát; ebben a gyermekben feltétlenül bízni lehet.

A meglett férfi tisztelettel hajolt meg a gyermek előtt.

A három férfi szemben ült egymással. Ferenc szerényen húzódott apja mellé és lélegzetét is visszafojtva, figyelmesen hallgatta a nagyfontosságú beszélgetést.

— Amit most mondani akarok, — kezdte a kurucvezér — nem tartozik az esetleg megkötendő békéhez. De én mégis nagyon fontosnak érzem lelkiismeretem előtt. Hozzáteszem még, hogy halálos veszedelmet zudíthat reám.

Erdődy bólintott, Aspremont némán

nyújtotta kezét. Ez a kéznyújtás többet jelentett minden fogadalomnál.

— Arról van szó, — folytatta Thököly — hogy a napokban a tatárok rengeteg foglyot hurcoltak el Pozsony alól. Azzal vádolják őket, hogy a ti részetekre, a császári seregnek, kémkednek. De hiszen az ürügy olyan mindegy. Ezek a szerencsétlenek semmiféle párthoz nem tartoznak, békés földművelők. Senki ellen sem vétettek. Én nem mozdulhatok meg értük. A török nekem szövetségesem. Szótlanul kell nézmem mit csinál, hiszen azt mondja, a kurucok ügyét, a felkelést segíti, mikor a labanc magyarokat összeszedeti. Akár hiszem a szavát, akár nem, némán kell nézmem a legfelháborítóbb, legigazságtalanabb kegyetlenséget. Ellenben, ha egy császári csapat rajtuk ütne és kiszabadítaná a foglyokat? ...

Ferenc és Aspremont, mintegy vezényszóra egyszerre ugrottak fel helyükről.

— Apámuram, — kiáltotta Ferenc izgatottan, — meg lehetne menteni a foglyokat!? ... Ó, köszönöm, köszönöm!

Az ezredes is elragadtatva szorongatta Thököly kezét:

— Köszönöm, Thököly. Köszönöm, hogy alkalmat adsz a szerencsétlen rabok kiszabadítására.

A kurucvezér közelebb lépett a császári tiszthez.

— Ügy-e, nem kell még egyszer mondanom, hogy mindennek a legnagyobb titokban kell történni? Ha a török megtudja, ha Achmed basa megsejti, okvetlenül feljelent a szultánnál, Sztambulban. Kémek vesznek körül — mondta keserűen — nekem egyformán kell tartanom a töröktől és a némettől. Csak félerővel harcolok, a másik felét leköti az árulással való viaskodás, az óvatos elővigyázat.

— Hitvány emberek mindenütt vannak, — mondta Aspremont megvetően. — Egy azonban bizonyos, Thököly uram: Bécs őszintén akarja a békét.

Hosszasan tárgyaltak még a békekötés lehetőségeiről, a feltételekről. Végül barátian kezet ráztak, aztán kilovagoltak. Thököly meg akarta mutatni vendégeinek a tábort. Akármilyen jó barát és megbízható ember Erdődy, mégis csak császári tisztt. Aztán itt van vele Aspremont. Jó, ha az is látja: áll még a kuruc sereg és ha úgy kerül a sor, tovább tudja folytatni a harcot.

Így gondolkozott Thököly Imre és gondolatait észrevétlenül közölte Rákóczi Ferencsel, aki velük ment a tábor megtekintésére.

— Hadd lássák a császári tisztek és főként, hadd vigyék hírül, — súgta oda fiának — hogy a Rákócziak egyetlen férfitódja, vagyonuk, uradalmaik, hírük, nevük örököse, Zrinyi Ilona fia is itt él a kuruc táborban. És a kis nyolcéves fiú személyében a hatalmas Rákóczi-ház harcol a kurucokkal. Hadd lássák, hogy elég erőnk van a méltányos és tisztességes béke kivívására.

VI.

Alig hagyta el a vezér vendégeivel együtt a nagy, tágas, szinte palotának beillő sátrót, mikor a nagy leomló keleti szőnyegek közül kibujt Müller Ágoston és kisurrant a sátorból.

Milyen igaza volt Thökölynek, mikor félt a kémektől. A bécsi hatalom, mely végezni akart a magyar felkeléssel, éppen úgy tartott kémeket a kuruc táborban, mint a török, aki Thökölyben sohasem bízott.

— Ha tudná a kancellár, — elmélkedett a kém magában — milyen igazat mondott, amikor azt állította, hogy magyar embernek, akár labanc, akár kuruc, csak a magyar nép fontos!

Aspremont pedig? ... Müller csak legyintett. Aspremont csak a katonai erényeket nézi. Egy kis parázs rajtaütés a törökön, neki csupa multság.

Müller Ágoston fel-alá járkált sátrában. Most már azon volt, miként húzhatna

mentől nagyobb hasznót a megtudott hírekből.

— A kancellár mondotta, — töprenkedett magában — hogy a kurucok erőssége Thököly Imre személye. No meg aztán, amit ő nem tud, de én itt világosan láttam, a kis Rákóczi. Thököly?... Hát lássuk csak. Persze a nagyurak ott fent Bécsben semmiféle olyan rendeletet nem adnak ki, amiért később szégyelni kell magukat. Hanem ha valaki tudtukon kívül végrehajtja, amit ők szeretnének, de nem mernek, hát mindig hálásak érte. Ezt én már tudom régebbről.

Elmosolyodott, aztán nagyon is komollyá vált az arca.

— Persze, ez nem tréfadolog. A kurucok vad, kemény fickók. Ha valahogy rájönnének...

Lélegzete is elakadt, mert eszébe jutott, hogy akkor mi várna reá?

— Ejh, mit, — vont a föl vállát. — hát nem fognak rájönni! Könnyenhívők, félre lehet őket vezetni. Máskor is kívágtam én magam. Végre is, aki sokat akar nyerni, annak valamit kockáztatni is kell. — Még habozott, mert akárhogy is bízta magát, tudta, hogy soha ilyen veszedelmes vállalkozásba nem fogott, mint amilyen ez a mostani.

Hogy egy fogással megszabadítja a bécsi hatalmat a kuruc vezértől és a kis Rákócztól is...

Azonnal behivatta a szolgálatukra rendelt inast, aki vele jött le Bécsből.

Az inas tiszteletteljes állásban várta a parancsot egész addig, míg Müller Ágost vállára nem tette kezét. Akkor halkan, bizalmas hangon kérdezte:

— Van valami rendelkezni valód?

Mert az inas kémtársa volt Müllernek, csak azért követte inasruhában, hogy feltűnő ne legyen és könnyebben tudjanak egymás kezére dolgozni.

— Van, — mondta most nagyon komoly hangon Müller Ágoston — el kell menned a török táborba, Nagyváradra, Achmed basához.

— Tudatnod kell a basával, — mondta Müller pillanatnyi csönd után — hogy császári csapat fogja megtámadni a rabszállító tatárokat. Tudatod vele, hogy a császári sereg Thökölytől nyert értesítést a rabszállítás útjáról és a kurucvezér adott tanácsot, hogyan kell a török csapatra törni és a rabokat kiszabadítani.

— De hiszen ez...

Müller leintette.

— Tudom, mire gondolsz. Árulás Bécs ellen. Légy nyugodt. A bécsi hatalom ké-

sőbb hálás lesz nekünk ezért az árulásért, még ha odavész is a török ellen küldött csapat. Mert így a szultán teljesen elfordul a kuruc vezértől, Thököly Imrétől. Megvonja tőle segítségét. Sőt ki tudja? ... Ismerjük a Stambulban élő nagy urakat. Tegnap még királyi méltósággal ruházták fel, fejedelmi kaftánt küldenek valakinek. Holnap? Ha Achmed basa megtudja, ha a szultán Stambulban értesül arról: mit cselekedett Thököly, csakhogya a török kézre jutott foglyokat megmentse a rabságból?... A sztambuli héttoronyban már nagyobb urak is vesztették életüket, mint Thököly Imre. Volt olyan ember is a héttorony foglyai között, akire egyik nap fejedelmi kaftánt borítottak s másnap fejét a vár kapujára tűzték.

— De hát Thököly? — mondta a másik kém és szemelláthatóan elsápadt. A játék mégis túlmerész volt. Mi lesz Thökölyvel?

— Ez már nem a mi dolgunk. És ne is törődj vele. A te dolgod, hogy azonnal indulj Várad felé s amilyen gyorsan csak tudod, értesítsd Achmed basát.

— És te, Müller?

— Én ittmaradok. De ne irigykedj rám. Én sem lakodalomban maradok. Nekünk el kell végeznünk dolgunkat. Ha a

kuruc táborát megfosztjuk vezérétől, a magyarságot leendő reménységétől, nincs is szükség alkúra, engedményre, békekötésre. Magától hull ölünkbe minden.

Mikor Aspremont és Erdődy a tábor megtekintése után visszajöttek sátrukba, Müller jelentette, hogy a Bécsből magukkal hozott inast — ki már tegnap is lázas fájdalmakról panaszkodott — hazaküldte. Gyógyíttassa otthon magát. Mit is csinálnának itt a táborban egy beteg szolgálóval?

VII.

Aspremont Ferdinánd másnap ott-hagyta a kuruc tábort. Úgy mondotta, pár nap múlva visszajön, csak sürgős elintézni való dolgai vannak Bécsben.

Csak azért ment el, hogy maga kérjen engedelmet a Várad felé haladó török sereg megtámadására.

Aspremont senkire se merte bízni a titkot, melyet ő úgy hitte, csak hárman ismernek. Egy negyediknek nem szabad róla tudomást szerezni, mert ez a negyedik Thököly árulója, talán hóhérja lehet.

Elutazása előtt nagy lakoma volt Thököly sátorában. A kis Rákóczi Ferenc is hivatalos volt a lakomára.

Gyermek még, de rangjánál fogva ott a helye a legelsők között. Ott ült Thököly és Aspremont mellett, míg vele szemben Erdődy gróf foglalt helyet.

Aspremont kedves figyelemmel foglalkozott a gyönyörű, lelkes fiúval és minden-

áron azon volt, hogy szóra tudja bírni. A vitéz katona nagyon szerette a gyermekeket. Kívált az ilyen okos, nyilteszű, kellemes fiút, mint Ferenc.

És kérdezősködésére Ferenc beszélt is neki otthonáról, édesanyjáról, Julianka nénjéről, majd legkedvesebb várukról, Munkácsról. Az ezredes tovább érdeklődik és Ferenc két finom, elefántsontra festett kis képet vesz elő. A képeket vékony lánc tartja nyakán.

Az egyik kép méltóságteljes, sötét-szemű, magas homlokú nőt ábrázol. Aki ezt az arcot látta, soha el nem felejlhetette.

— Az édesanyám, — mondja halkan a fiú.

A másik kép fiatal, szőke, bájos lányka. Finom, kellemes arc. A délceg ezredes figyelmesen nézi.

— Testvérnéném, Julianka, — mondja most Ferenc. Aspremont még egy pillantást vet a képre, aztán visszaadja a fiúnak.

— Igaz, Ferkó, — kezdi most hirtelen Thököly, kinek néha a bor megoldotta a nyelvét, — nem is mondtad, mit válaszolt leveledre édesanyád?

— Apámuramra bízta a döntést, — felelt halkan Ferenc és elfogódottá vált a hangja. Mindig ilyen volt, ha arra a keserves éjszakára gondolt, amikor a rabszíjra

fűzött emberek jajveszékelését és segítségért való könyörgését hallotta.

Aspremont kérdően nézett Thökölyre.

— Ez a kis lurkó, — Thököly tréfás haraggal fenyegette a mellette ülő Ferencet — szemrehányást tett nekem, hogy a tatárok mint kegyetlenkednek a rabokkal. Mintha tehetnék róla. — Aztán elkomolyodott a vezér arca. — Azért írt anyjának, hogy segítsen neki kiváltani a rabokat. Már ahogy azt gyerekésszel ő gondolja. Ami arany Munkácson van, az a harcoló katonáknak kell. Persze, Ferkó szíve fáj és azt kérdi tőlem: ez a háború? Ártatlan emberek kinzása?

És Thököly nem vette észre, de lassanként neki is nagyon keserű lett a hangja.

— Igen, ez is háború, — mondotta Aspremont csendesen. — Meg a védtelenek, a gyöngék megsegítése, veszedelemből való kiszabadítása: az is háború.

— Badinyi uram is ezt mondja, — és Ferencz Aspremont arcába nézett — hogy a háborúnak végeredményben a béke ügyét kell szolgálni.

— Ki az a Badinyi? — kérdezte az ezredes.

— A tanítóm, — felelt Ferencz és az asztal másik végén ülő tudósra mutatott.

Aspremont felállt és odament Ferencz nevelőjéhez.

— Isten éltesse Badinyi uram. Tanítsa, nevelje tovább ezt a kisleányt. — S aztán magasra emelve poharát kiürítette. — A Rákócziakért! — mondta. Az asztalnál ülők mind felálltak és éltették a Rákóczi-családot.

VIII.

Erdődy Sándor gróf riasztó hírt kap Bécsből.

A császári katonák Aspremont vezetésével csakugyan megtámadták a tatár csapatot. Már-már kiszabadították a foglyokat, mikor oldalt a nádasból rájuk tört Achmed nagyváradi basa serege, a németek egy részét levágta. A másik rész elmenekült. A súlyosan megsebesült Aspremont grófot, vezérüket, is sikerült magukkal vinniük.

Bécsben szörnyű volt a harag és felháborodás. Achmed basa csapatai szinte perenyi pontossággal jelentek meg. Ez csak úgy történhetett meg, hogy valaki értesítette őket. Bécsben egészen bizonyosra veszik, hogy a kuruc táborból jött az értesítés. De hát ki küldhette?

Erdődy elgondolkozott. Rajta, Aspremonton és Thökölyön kívül senki sem tud

a dologról. Aspremont maga lovagolt a hírrel Bécsbe, nem bízta másra. Ki lehetett hát az áruló?

Az áruló, ki miatt meghiusult a szegény foglyok megszabadítása, aki miatt egy nagy csapat császári vitéz is elesett. Ki lehetett az áruló?

Egy pillanatig sem jutott eszébe, hogy Thököly Imrére gyanakodjék. Sokkal jobban ismerte régi barátját. Szégyelte volna még a feltevést is. De hát akkor hol és merre keresse az elvetemedett árulót, aki keresztülhúzta terveiket? És ki tudja, nem dobta-e el messzi bizonytalanságba a megkötendő békét?

Erdődy átment Thökölyhez. A kurucvezér már mindent tudott. Igyekezett uralkodni magán, de minden önuralmán is keresztül tört mélységes levertsége.

— Nem is titkolom előtted, — mondta Erdődynek — milyen csapás ez számomra. — Nem folytatta tovább. Akármennyire becsülte is Erdődyt, mégis a császári tiszt állt vele szemben és a császári katona előtt nem szabad kimondani, mi az, ami lelkét sokkal jobban gyötri saját bajánál.

Hogy ki tudja, milyen nagy szerencsétlenség ez az eset a kuruc felkelésre.

Nem. Erről hallgatni kell. Sőt Thököly

igyekszik gondtalanabb, elfogulatlanabb hangon folytatni.

— Ma hajnalban érkezett meg Achmed basa küldönce. A basa Váradra hivat. Stambulból, a szultáni udvartól üzenetek jöttek, személyesen kell átvennem őket.

Erdődy Sándor elgondolkozott, aztán önkéntelenül tört ki belőle a kérdés:

— Nagyobb kíséretet viszel magaddal?

Kevés olyan bátor ember élt ebben az időben, mint a kurucok vezére, Thököly Imre, de erre a kérdésre halványabb lett egy árnyalattal.

— Nem. Csak magam megyek, egy-két főtisztal. Achmed basa különösnek találná, ha meghívására nagyobb csapattal állítanék be Váradra. Különben is...

— És okvetlen el akarsz menni Váradra? — kérdezte Erdődy aggodalmas hangon.

— El kell mennem, — felelt a kurucvezér határozottan. — A basa hivat. Ha itthon maradok, teljesen megvonja segítségét és Stambulban árulónak fognak kiáltani. Ez a ti békétek meg — és most hangja komorrá, szinte vádlóvá vált — ez a bécsi béke úgy húzódik, hogy már szinte reménytelennek tetszik előttem.

— Nem én vagyok az oka, hidd el barátom, — felelt szomorúan Erdődy.

— Tudom, — bólintott a vezér. — Mind a ketten megteesszük a magunkét, de mintha valami legyőzhetetlen nehézséggel harcolnánk.

Elfordult, nem akarta, hogy elborult arcába, szomorú szemébe nézzen valaki. Még ha az jóbarátja is.

— Én mindenesetre elmegyek Achmed-hez, — mondotta — mert ha elmaradok a találkozásról, csak ártok a felkelés ügyének. Lehet különben — és most mintha saját magát akarta volna megnyugtadni, — lehet, nincs is okunk az aggodalomra. Így — vagy úgy, — Isten kezében van sorsunk, — mintahogy Ferenc nevelője, Badinyi János szokta mondani, hozzátévé: «biznunk kell abban, hogy ott a legjobb kezekben vagyunk».

Erdődy még mindig némán, mozdulatlanul állt helyén, mint aki nem tudja, mire határozza magát.

— Te pedig barátom, — folytatta a kurucvezér egyszerre visszanyerve régi, elfogulatlan hangját — indulj vissza Bécsbe. A tábor húzódik Érsekújvár felé. Ha visszakérültem Váradról, folytatjuk a tárgyalást, remélem, több szerencsével, mint itt.

Erdődy Sándor gróf elbúcsúzott Thökölytől és behivatta magához Müller Ágostont.

— Holnap hajnalban indulunk vissza,
Bécsbe.

Müller szó nélkül meghajolt.

— Ez az utolsó éjszaka, — mondta magában — hát most már nekem sem lehet tovább várni. Cselekedni kell!

IX.

Zrinyi Ilona amikor csak lehetett, mindig küldött a táborba hírt férjének és fiának.

Megvolt erre hűséges embere, ki elébb vált volna meg életétől, mint hogy a rábízott küldetést ne teljesítse. Kolompár János eddig mindig épen tért vissza a nehéz és veszedelemes utakról.

Csakhogy most nagy aggodalommal tudatta a várbiztos, Karácsony András uram, hogy Kolompár betegen fekszik. Láz gyötri és annyi ereje sincs, hogy felálljon, nemhogy útnak indulhasson.

Zrinyi Ilonát nagyon leverte a rossz hír. Kit küld most a táborba? Fontos és halaszthatatlan üzeneteket kellett férjével tudatni. Ezt csak olyan emberre bízhatta, akit úgy ismert, mint a derék Kolompár Jánost.

Karácsony Andrásra nézett, kinek

szintén aggodalmasan huzódott össze szemöldöke.

— Hiszen mind jóra való ember ez, kegyelmes nagyasszonyom. De az ördög nagyon is sokféle alakban kísérti manapság az embereket. Egyiknek aranyat ígér, a másiknak békés, nyugodalmas tűzhelyet, a harmadiknak boldogulást kint, idegen országban, a negyediknek rangot, hírt, dicsőséget. Nem mindenki elég erős ám az ördög csábításának ellenállni és ha az ördögök fejedelme a mi dicső vezérünk, Thököly Imre ökegyelmessége helyett a német vagy a török sereg felé vezeti azt, aki az írásokat viszi? ...

Zrinyi Ilona fehér arca még halványabb lett egy árnyalattal.

— A német vagy a török, — gondolta. Egyformán veszedelmes mindakettő. Azért, hogy az egyik szövetséges, éppen úgy kell tartani tőle, mint attól, aki állig fegyverben áll velünk szemben. Szövetséges, ellenség?... Majdnem mindegy, — vívódik magában tovább a nagyasszony, aki ismeri a törököt, de ismeri Bécsset is. Vajjon nem a bécsi hatalom ítélte halálra apját, Zrinyi Pétert? Ott folyt el ártatlan, hősi vére a hóhér bárdja alatt. A Zrinyi Péter vére, meg a többi nagy magyaré...

Gondolataiból Karácsony hangja riasztja fel.

— Nagyasszonyom, — mondja csendesen — én csak egy valakire merném bízni ezeket az írásokat, hogy a táborba vigye.

— És ki az? — kérdezte Zrinyi Ilona.

— Az én fiam, — felelte Karácsony András.

— Az a gyermek?

S mert észrevette, hogy Zrinyi Ilona tétovázik, hát hozzátette: — A fiú kitünő lovas. Élelmes, bátor. Egy ilyen siheder gyereket még kevésbbé vesznek gyanuba, mint a felnőtt embert. Azt fogja mondani mindenütt, hogy nagyapjához indul. Mint ahogy csakugyan Pozsony mellett laknak feleségem szülei. Jámbor, békés gazdaemberek. Senki sem találhatja gyanusnak, ha a gyerek felkeresi őket.

— Engedd el, édes jó anyám, — mondta Julianka himzőráamája mellől végighallgatva a beszélgetést: — Karácsony Pisti ügyes, okos fiú és hogy fog örülni Ferkó, ha régi játszótársát meglátja... Szegény Ferkó hadd lásson egy neki kedves, itthoni arcot, ha most még haza nem jöhet...

Zrinyi Ilona engedett és így indult el Karácsony Pista a kuruc tábor felé.

*

Pista késő este érkezett Pozsony alá. Szerencséje volt, sehol sem tartóztatták fel. Az emberek szívesen útbaigazították. Különben eléggé jól tudott tájékozódni. Sokszor megtette ezt az utat szekéren az anyjával és lóháton az apjával.

Német járőrökkel is találkozott, azok egy-két szóváltás után eleresztették. A németek között voltak labanc magyarok is. Azok elmagyarázták a német katonáknak, hogy a fiú rokonaihoz indul, mivel odahaza nagy a nyomorúság. Erre eleresztették. Nyomorúság. Ez olyan szó, melyet könnyű volt elhinni abban az időben Magyarországon.

Pista késő éjjel ért Thököly táborába. Ügyet sem vetettek rá, mert az egész tábor nyüzsgött, forrongott, mint a megzavart méhkas. A vezér készül Váradra Achmed basához, a tábor pedig Érsekújvár felé húzódik. Ilyenkor bizony senki sem törődik egy szürke lovon érkezett, fáradt suhanccal.

Az őr megállítja egy percre. Aztán ránéz a fiú arcára. Ismeri. Hogyne ismerne? A Karácsony András fia, azt mondja, Badinyi János uram őkegyelmét keresi.

Így volt a megállapodás még odahaza, hogy Badinyinak adja át a rábízott irásokat. Még a táborban sem kell tudni senki-

nek, hogy üzenettel, híradással jött. Badinyi aztán viszi a levelet a vezérhez: Thököly Imréhez.

Az őr csak úgy vállán keresztül mutatja, hogy merre van a szőlő között a fejedelemsfi sátra. Ott majd meglesi a Rákóczi nevelőjét, Badinyi János uramat is.

Pista vígan kocog a sátor felé. S milyen szerencséje van, mindjárt a nagyságos Rákóczi-urfi ugrik a nyakába.

De nincs most méltóságos Rákóczi Ferenc úr önagysága és nincs Karácsony Pisti, a várbiztos fia, csak két gyerek öleli át erősen, meleg szeretettel egymást.

Az első örömkítőrések után Pista elmondja, hogy leveleket és írásokat hozott, melyeket Badinyi János uramnak kell átadnia.

— Nagyságodnak is hoztam ám valamit, — lelkenedik s egy Rákóczi-Zrinyi-címerrel lezárt levelet ad át neki.

Ferkó bemegy a sátor belső részébe. Olyan neki ez a levél, mint édesanyjával, kedves testvérnénjével való találkozás. Ehhez nem kell idegen szem, még az olyan szerető szem sem, mint a Pistié.

Közben bejön Badinyi János is és megdicséri a fiút ügyességéért, bátorságáért, hűségéért. Aztán átveszi az írásokat, hogy Thökölyhez vigye.

Az őr megállítja egy percre.

— Jó hogy siettél, — fordul Pistihez.
— Holnap már nem találod itt a kegyelmes
vezér urat. De fáradtnak látszol, fiam, —
folytatta szelíden megsimogatva a fiút. —
Bizony, nem könnyű út volt ez és rádfér a
pihenés... Mindjárt szólok is az őrnek,
hogy vezessen el nyugvóhelyedre, ahol az
éjszakát tölteni fogod és lásson el minden-
nel, amire szükséged van.

Ferenc azonban hirtelen közbeszólt:

— Ha megengedi nemzeti professzor
uram, hadd maradjon Pisti az én sátram-
ban, mint az én kedves szeretett vendégem.

Badinyi mosolyogva bólint:

— Hát ha úgy kívánja Nagyságod...
Bár Pista fáradt és beszélgetés helyett in-
kább pihenésre volna szüksége.

— Oh, én nem is zavarom, — bizony-
kodott Ferkó. — Csak azt szeretném, ha itt
a közelemben lenne. Igazán nem zavarom
nyugodalmában.

— Azt nehezen is tehetné meg Nagysá-
god — és Badinyi még derültebben mo-
solygott. — Ma estére, a búcsúestére hiva-
talos.

— Hiszen még délután úgy rendelke-
zett apámuram, — csodálkozott Ferenc
— hogy korán pihenjek le, mert holnap
indul a tábor. Jól ki kell pihennem magam
az útra.

— Úgy is volt, — felelt Badinyi — de most újabb rendelet jött. Nagyságod éjfélig ott lesz a búcsúestén.

Ferkó egy kicsit rosszkedvű lett. Szeregett volna kispajtásával maradni, de tudta, hogy nem szabad ellenkeznie.

— Hát akkor hadd maradjon itt nálam éjszakára Pisti, — kérte nevelőjét — és az ágyam mellé készítsenek neki fekvőhelyet, mint otthon szoktuk.

Badinyi mindenbe beleegyezett, mert nem akarta tanítványa kedvét rontani. Aztán meg a derék Karácsony Pisti meg is érdemli a kitüntetést, hogy itt pihenjen a fejedelemsíri sátorában.

Idehozták neki a vacsorát, a finom malacpecsenyét és sültcsirkét, meg a jóféle édes süteményt és gyümölcsöt. Pisti megmosdott, evett, aztán mély álomba merült a hosszú, fárasztó út után.

X.

— Éjfél előtt, — mondta Müller Ágoston két sötétarcú alaknak. — És aztán gyorsan fel, Bécs felé. Halálos veszedelem minden perc, amit itt töltünk.

— Azt nélküled is tudjuk, — mordul fel az egyik. — Inkább arról beszélj, hol kapjuk meg a pénzt, amért nyakunkat kockáztattuk? Még sosem volt ilyen nehéz munkánk,

— Pénzetekeket megkapjátok, ha Bécsben újra együtt leszünk. Vagy azt hiszitek, hogy aranyhegyeket cipelek magammal?

— Cipelhetnél egész bátran, mikor olyan munkát követelsz tőlünk, amiben könnyen otthagyhatsz fogunkat. Te persze beszélhetsz. Te nagy úr vagy. Kiadod a rendeletet, ha jól sült el, tied minden érdem. Ha nem, azt mondod, semmi közöd hozzá.

— Ennek a dolognak — és Müller hangja kemény lett, — nem szabad rosszul elsülni, mert... De hagyjuk ezt. Én még

ebben az órában indulok. A gyanút elhallgattatja, ha én már nem leszek itt, amikor...

— Aztán meg kényelmesebb és biztonságosabb Bécsben várni be a jó hírt, — mondta a másik férfi gúnyos hangon. — Elhallgatott, aztán egy pillanat múlva lassu, fenyegető hangon mondta: — De ha Bécsben nem kapjuk meg munkánk bérét, akkor utoljára dolgoztunk együtt.

És társával együtt csöndesen kiment a sátorból.

*

Közeledett az éjfél, a Thökölyt búcsúztató társaság még mindig együtt ült.

Ferenc maga sem tudta miért, de olyan nehéznek érezte szívét. Étélhez, italhoz alig nyult.

Pedig hazulról nem kapott rossz híreket és a vezért búcsúztató társaság is bizakodó hangulatban van.

Éltetik Thökölyt, a kis Rákóczit, a legelső, legnagyobb magyar asszonyt, Zrínyi Ilonát, a magyar dicsőséget. Egymás után csendülnek össze a poharak s a sok kipirult arc között egyedül a Ferencé sápadt.

Olyan mély benyomást tett rá ez az este, hogy hosszú évtizedek múlva is visszaemlékezik rá és naplójában írja: «Mint öregember visszaemlékszem arra, milyen

szomorú balsejtelem szorongatta szívemet. A szabad ég alatt volt a búcsúvacsora s én az égről lefutó csillagokat néztem. Sohasem láttam annyi fényes csillagot az égről lebukni, mint azon az estén, mikor Thököly Imre elindult Achmed basához, Várad felé.»

Egyszerre kétségbeesett kiabálások, vészdobok verése, rohanó emberek...

— Ég a kis fejedelem sátora!... Ég a Rákóczi-sátor!

Az asztaltól mindenki felugrik. A tekintetek rémülten keresik a fejedelemfiút, az utolsó Rákóczit. Itt van hála Istennek, nincs semmi baja. Thököly a fiú vállára teszi kezét.

— Nincs semmi baj, Ferkó, — mondja, de azért az ő arca is halvány lett. Istennem, ha ez a gyerek ma véletlenül nem jön el?... Hiszen az utolsó percben határozták úgy, hogy mégis itt legyen a vacsorán.

Thököly keze a fiú vállán nyugszik s ebben a pillanatban Ferenc éles jajkiáltásban tör ki.

— Mi a baj, fiam?

— A sátorban... A sátorban...

— Na, hát mi van a sátorban? — kérdi Thököly és most mindenki Ferenc köré tódul.

— A sátorban ott maradt Karácsony

Pisti. Odatették hálóhelyét az én ágyam mellé!

Mindnyájan a sátor felé rohannak. Ferencet alig lehet visszatartani, hogy ne rohanjon az égő ponyva és fa közé, melyet hatalmas vízsugarak ostromolnak.

— Pista!... Pista!... — kiáltja kétségbeesetten, de senki sem felel szavára.

Odabent az égő sátorban most recsegés-ropogás hallatszik, mintha valami nagy, súlyos gerenda zuhant volna alá. A sátorfedő középponyva leszakadt és világosan látni, hogy az ágy, ahol a fejedelemfiú aludni szokott, eltűnt, az égő zsarátnokok között. Egy nagy gerenda esett az ágyra, annak a recsegését, ropogását hallották imént.

— Pista! Pista! — kiáltja Ferkó és szeméből ömlenek a könnyek. Kezét tördeli. A kemény kurucvitézek is megrendülve nézik a leszakadt gerendát, amely éppen a fejedelemfiú ágyára esett. Ha most ott lett volna?...

Nem volt ott, áldassék érte az Úristen neve. De a kis Karácsony Pista?...

Ebben a pillanatban egy kuruclegény veti át magát a füstölgő favázon.

— Egy életem, egy halálom, de én nem hagyom, — kiáltja — nem hagyom a fiút.

Mindenki lélegzetét visszafojtva figyel.

Az ember ott jár az izzó zsarátnok között. Ahová lép, mindenfelől hatalmas vizsugarakat bocsátanak felé, mellé, körébe. Maga a vezér, Thököly Imre rendelkezik, hová, merre kell a vizsugarakat irányítani.

Így mulik el néhány pillanat. A kívülállók szinte örökkévalóságnak érzik, mikor egyszerre megjelenik a kuruclegény, vállán hozva Karácsony Pistát. Ferenc szeméből ömlik a könny, de még az annyi vészben, viharban, ütközetben edzett kurucvitézek is megindulva nézik a társuk vállán fekvő mozdulatlan fiút.

Most leteszik a földre, Badinyi János föléje hajlik és szíve dobogását hallgatja:

— Él a fiú... Él! Szerencsére nem kapott súlyos sebet. Csak elalélt... Vízet!... Gyorsan hideg vizet!...

Most már eloltották a tüzet, ott állnak a fiú körül és nagyot dobbannak a szívek, mikor Karácsony Pisti kinyitja szemét.

— Kis gazdám... Édes, kis gazdám... — és kezét erőltlenül nyújtja Rákóczi Ferenc felé.

Ferenc letérdel mellé és úgy öleli, mint édes jó testvérét.

— Pistikém, most ne hunyd be a szemed. Velem együtt jössz haza... Én vislek haza, Pistikém...

Megjelenik a kuruclegény, vállán hozva
Karácsony Pistát.

Pista feleletét nem lehet érteni, még nagyon gyöngé a szegény fiú. Csönd van. A meghatottság csöndje.

S ezt a csöndet erősen, keményen töri meg egy hang a sátorból:

— Az ágytartó nagyfát kettéfűrészelték ...

Már be lehet menni a sátorba és mindenfelől rohannak a lezuhant gerenda felé.

Az elszörnyedés kiáltása hangzik fel... Most már megértik a hirtelen kigyult sátor-tüzet, annak az elfűrészelt ágytartó gerendának a Rákóczi Ferenc ágyára kellett volna esni ...

A gyermekekre, akit a magyar remény-ségek, magyar álmok, vágyak megszemé-lyesítőjének tartanak: az utolsó Rákóczira!

— Árulás! ... — zúg a tábor mindenfelől, — ez csak Bécsből jöhetett! ...

Néhányan, a higgadtabbak közül — maga a vezér is — próbálják csillapítani a fellázadt tábort, mely vad haragjában, keserűségében szeretne most Bécs ellen indulni. Próbálják magyaráztatni, hogy mindez csak feltevés, lehet, — sőt valószínű, hogy Bécsnek semmi köze sincs a dologhoz. Thököly kihirdetteti, hogy a derék vitéz, ki a kis Karácsony-gyereket élete kockáztatásával kihozta az égő sátorból, nagy jutalomban részesül. Erre felhangzik a viharos

éljenzés, de aztán megint csak Bécsset átkozzák...

Thököly hajnalban azzal az érzéssel indul Váradra, hogy a Béccsel megkötendő békének a kuruc tábor elkeseredett, dühös, vad haragja útját fogja állani.

— Most már nincs egyéb reménységünk, mint a török, — mondja Thököly, mikor kíséretével Várad felé lovagol. Erőltetni akarja a jókedvet, bizakodást, de mégis nehéz a szíve egész úton.

És balsejtelme valóra vált. Achmed maga elé sem bocsátotta. A török tábor szélén csapat várt reá, akik különválasztva kíséretétől, vendégsátorba kísérték. Itt aztán elvették kardját és kijelentették, hogy a szultán nevében árulásért letartóztatják.

A kurucok vezére pár pillanat múlva nehéz vasláncot hordott kezén-lábán.

A többieket elbocsátották. Achmed basa haragja, bosszúja csak reá akart lesújtani, reá, a vezérre.

De lesújtott az egész kuruc táborra. Mert Thököly kísérete száguldvá vitte szét a hírt mindenfelé: «A török elfogta Thököly Imrét, vasra verve viszik a török fővárosba. Sztambulba, ahol biztosan fejét veszik. Nincs már vezérünk, nincs már parancsolónk. Bécs orgyilkosokat bocsát reánk, a

török szövetséges meg vasra vereti vezérünket. Meneküljön, aki tud!»

És Achmed basa pár nap mulva már látta tettének végzetes következményét. Thököly elfogatása jóvátehetetlen szerencsétlenség volt nemcsak a magyar felkelés ügyére, de a török hatalomra is... A kuruc tábor szétfoszlott, hazament, vagy német zsoldba állva, segített a törököt üldözni, kergetni.

Achmedhez az ország minden tájából érkeznek a vész hírek. Most már megpróbálja jóvátenni végzetes cselekedetét. Levéteti Thökölyről a bilincseket, az egész sereg előtt fejedelmi kaftánt borít vállára és a fényes ábrázatú szultán kedvelt hívének nevezi.

Csakhogy ez már mind későn jött, — nagyon későn... Az elszéledt kurucokat nem lehet többé összeszedni. A török sereget egyik vereség a másik után érte. Achmedet visszahívatta a szultán Sztambulba és helyette Kucsuk basa jött le a magyarországi török sereg fővezérének.

XI.

Mikor Thököly elfogatásának híre megjött, Badinyi János és Kőrössy György sietve menekültek a kis Rákóczi Ferencsel.

Úgy érezték, a reájuk szakadt istenítéletben legfőbb kötelességük a rájuk bízott fejedelmi gyermek megmentése... Ki tudja, a török nem fogatja-e el a kis Rákóczit is, ha már a vezérre rá merte tenni kezét? Vagy nem fenyegeti-e újabb orgyilkos merénylet? Most már nem várhatnak. A gyermek Rákóczit vissza kell vinniük ahhoz, aki reájuk bízta: az édesanyjához.

Menekülésük közben különös hírt hallottak: Müller Ágostont pár nap mulva, hogy a kuruc táborból hazatért, Bécsben, lakásán meggyilkolták.

A gyilkosokat nem lehetett megtalálni. És senki sem sejtette, hogy Müllert saját cinkosai ölték meg, mert nem tudott nekik fizetni. A merénylet nem sikerült, a kis Rákóczi nem volt ágyában, mikor az égő ge-

renda lezuhant, Müller megtagadta a vérdíjat és — életével fizetett.

*

Zrinyi Ilona lelke telve van aggódó, féltő fájdalommal. Férjéről nem kap hírt, most fellélegzik kissé: legalább Ferkó egészségben, épségben megérkezett.

És egy napon megjelent a kurucvezér is Munkácson. Sápadt volt, betegeskedett, de még mindig reménykedett.

— Ilona, — mondja csöndesen — Achmedet a szultán visszaparancsolta Sztambulba és helyette a mi jóbarátunk, a Zrinyi-ház régi tisztelője, Kucsuk basa jött le Váradra. Ő lesz fővezére a török seregnek.

Zrinyi Ilona egy szót sem szólt. Mit is mondhatna? Ha férje még mindig reménykedik, miért rombolná szét a reményégeket? De ő már jóval tisztábban lát, mint Thököly. Tudja, hogy a magyar szabadságharcnak egyelőre vége.

Egyelőre. Mert sohasem veszhet el végképpen az, amihez egy nemzet álmait, vágyait, hitét, lelkét kötötte. A történelemnek más a számítása, mint a miénk. Mi csak a huszonnéggyórás célt látjuk, a történelem századok útját világítja meg.

Megvilágosítja, de a mi halandó szemünk nem lát tovább huszonnéggy óránál.

— Igen, a kuruc szabadságharcnak vége, — mondja magában Zrinyi Ilona. — Most már azért kell harcolni, hogy férjemet és gyermekeimet megmentsem. Ittmáradok Munkácson, a Rákócziak legerősebb várában s itt várom be, amit a Gondviselés nekem rendel. De mindenesetre védeni fogom a várat, — fiam örökségét — ameddig csak tudom.

De fehér arca, nagy, sötét szeme semmit sem árul el gondolataiból. Csak hallgatja férje szavait.

— Kucsuk basa a legbiztatóbb ígérekkel bocsátott el. És tudod, Ilona, hogy Kucsuk igaz, becsületes ember, aki mindenkor betartja adott szavát.

Zrinyi Ilona bólint. Valóban, ő is így ismeri Kucsukot. De mit akarhat most tőlük a basa? Mert valamit akar.

És Thököly ezt most már maga is félve mondja el, felesége néma tekintetére felelve.

— Kucsuk tudatta velem: a szultán hajlandó a legnagyobb áldozatokra, hogy a szétszéledt kuruc sereg újra talpraálljon. Hajlandók embert, vért, fegyvert, pénzt áldozni, de ezzel szemben van egy követelése...

És a rettenhetetlen bátor férfi, a hős katona, a kuruc vezér nem mer felesége

szemébe nézni, mikor halkan kimondja.
mit követel tőlük a török.

— Követeli, hogy fiadat, Ferencet
küldd el Sztambulba, mint kezest az én hű-
ségemért.

És Zrinyi Ilona lelkéből, talán először
életében, feltört a sikoltás. Fájdalmas,
gyötrő, a végső kétségbeeséssel határos.

Mert hogy mindennél jobban fáj neki,
hogy meg kell tagadni, amit Thököly vár,
kér tőle.

— Nem tehetem, Imre, — mondja
sápadtan.

— Ilona!... — És Thököly arca is el-
sápadt. — Ilona! Tudod te, mit jelent az,
ha megtagadod a szultán követelését?

— Tudom. — És Zrinyi Ilona lehaj-
totta fejét.

— Mindnyájan elveszünk. És elvesz
véggkép a kuruc sereg.

Zrinyi Ilona férje karjára tette kezét.

— Hallgass rám, Imre. Te tudod, hogy
én nem vagyok sem gyáva, sem kislelkű,
ha áldozatokról van szó. Nem olyan vér-
ből születtem, hogy bármitől is vissza-
rettenjek. Nincs is jogom hozzá. Ha mi
habozás nélkül vittük veszedelembe a többi
magyar anya fiát szent ügyünkért, nincs
jogunk habozni, mikor saját gyermekünk-
ről van szó. De hallgass reám és higgyél

nekem. Én innét, a távolból világosabban látom a dolgokat, mint te, aki állandóan a tűzvész, a harc közepén voltál. A mi ügyünk, a magyar szabadságharc ügye egyelőre elveszett. Hiábavaló vérontás a további próbálkozás. Érted Imre? — hiábavaló. Amennyire kötelességünk helytállni, amíg lehet és míg csak van remény, annyira bűnös könnyelműség legdrágábbjainkat feláldozni, mikor már úgys hiába. Nekünk most már csak egy kötelességünk van: menteni a jövő számára, ami menthető. Elsősorban menteni a Rákóczi-sarjat.

— De hiszen Sztambulban semmi baja sem esnék. Fejedelmeket megillető tiszteséggel bánnának vele.

— Addig, amíg benned bíznak. De te tudod, hogy milyen könnyen meginog bizalmuk. Akár szóbeszédre, mendemondára. S hozzá még a mi helyzetünk olyan, hogy nem is lehetünk teljes lélekkel hűséges szövetségese a töröknek, mint ahogy nem lenénk teljesen hűségesek Bécshez sem, akár milyen békét kötnénk is vele. Mert a magyar nemzet csak úgy maradhat meg, ha saját, nemzeti törvényeink értelmében él és éppen ezt nem engedi sem a török, sem a német.

Elhallgatott egy pillanatig. Aztán messze, a távolba nézett. A nagy, gyönyörű sötét szempár mintha most századokon ke-

resztül nézne és örökkön-örökké élő igazságokat látna meg.

— Nem is adhatja meg, — mondta hal-
kan. — Sem a török, sem a német. Egy nép
szabadsága nem ajándéktárgy, ezt minden
nép csak maga küzdheti ki magának, ha
megérdemli, ha elég ereje van hozzá.

— Ilona... — És Thököly mélységes
megrendüléssel nézte felesége arcát.

— A mi óránk most még nem ütött,
Thököly. De eljön majd az óraütés ideje, és
ha mi már nem is leszünk itt a földön, kell
lenni vezérnek, aki ezt az óraütést meg-
hallja. Ezért nem adom oda a fiamat, Imre.

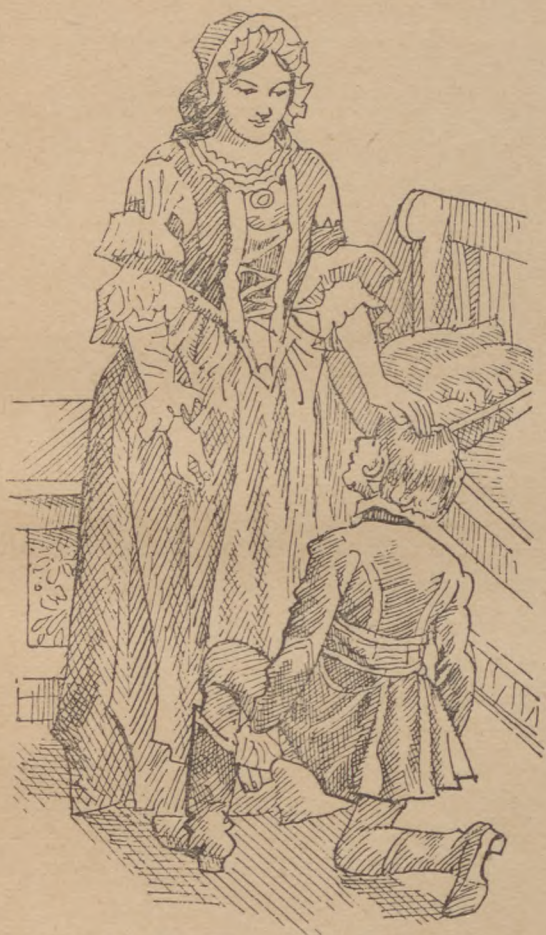
Thököly némán, lehajtott fejjel adta ki
a rendeletet, hogy hajnalban indul vissza
kíséretével Kucsuk basához. Tudta, hogy
most már hiába minden. De adott szava
kötötte, vissza kellett mennie Váradra.

Zrinyi Ilonának még egy keserves
harca volt fiával. Ferkó mindenáron el
akar menni Sztambulba kezesnek mos-
tohaapjáért.

A gyermek úgy érezte, hogy ez köte-
lessége. És átölelve anyja térdét, kért, sirt,
aztán követelődött.

— Én Rákóczi vagyok. Nem lehetek
gyáva!

Zrinyi Ilona felemelkedett és Ferenc

Ferenc térde meghajlott, mintha szentkép előtt állna.

ajkára ráfagyott a szó, mikor erre a méltóságteljes alakra nézett. Ott állt előtte anyja kiegyenesedve, felmagasztosulva, mint egy szentkép, akihez csak térdenállva lehet közelíteni.

— Rákóczi vagy és az én vérem vagy, Zrinyi-vér. Ki merészel gyávának nevezni valakit, aki ebből a két nemzetségből származik?!

— Édesanyám... — és Ferenc térde csakugyan meghajlott, mintha szentkép előtt állna.

— Idehallgass fiam, — és Zrinyi Ilona fia fejére tette kezét. Most már hangja is megnyihült, szelídebbé, lágyabbá vált. — Idehallgass Ferenc. Gyermekek vagy még, telve jó és dicséretes hajlamokkal, de mit tudod, mit tudhatod, mi az igazi bátorság? Sejtet te azt, hogy nagyobb hőstett most itt maradnod, mint elmenned? Ha Sztambulba még és rosszrafordulnak az ügyek, legfeljebb meghaltál volna a földért, a népért, melyért, ha itt maradsz, élned kell. Az élet édes, fiam, néha nehezebb és keservebb dolog, mint a halál.

Nagyot sóhajtott.

— De elég volt, Ferenc. Ne tedd még nehezebbé ezeket a nehéz órákat. Itt kell maradnod, a magyar ügynek így szüksége

ges. Élned kell, dolgozni, tanulni és készülni hivatásodra, hogy...

És most messze elnézett a fiú feje felett és már nem is Ferencnek, hanem sajátmagának mondta:

— Hogy készen állj, mikor eljön az óra!

Többet nem beszéltek a dologról. Rákóczi Ferenc később híven leírta naplójában ennek a keserves napnak történetét.

És leírta, hogy alkonyatkor Thököly Imre elbúcsúzott tőlük. És ő soha többé nem látta a kurucvezért, ki ott halt meg száműzetésben, messze Törökországban.

XII.

A kuruc szabadságharcnak egyelőre vége, de Zrinyi Ilona még hősiezen védi Munkács várát. Három esztendőn át védte és nem adta fel addig, míg gyermekei jogát, szabadságát biztosítva nem látta.

A jövődőért harcol, melynek, akár milyen gyászos is a jelen, el kell jönnie. Háromévi ostrom után adja át a várat a németnek, és aztán Zrinyi Ilona elindul útján, mely sok földi szenvedésen keresztül beláthatatlan magasságokba, az örök dicsőségbe vezet.

Senkisémet sejtí, mire gondol Magyarország nagyasszonya, mikor gyermekeivel Bécs felé indul.

Ahogy végighaladnak nagy Magyarországon, mindenütt a maguk uradalmán, Rákóczi-uradalmakon mennek. A jobbágyok könnyes szemmel néznek a hintók után, mely viszi a hőslélkű nagyasszonyt, a szép, szőke, nagylánnyá serdült Juliankát

és kisurukat, a gyermek Rákóczi Ferencet, Bécsbe.

A császári tábornok csapatával kíséri őket.

És a derék német katona maga is meghatottan nézi, mint búcsúznak el az emberek Zrinyi Ilonától, meg gyermekeitől. A bécsi hatalom megtiltott minden hangos szót, minden éljent, minden búcsúüdvözlést, de a néma könnyeket, a sóhajokat nem tilthatta el.

És ezek kísérték el az ország határáig a gyermek Rákóczi Ferencet, aki mint tizenkétéves kisleány ment el, és mint hazájáért harcoló férfi jött vissza.

Egyik falu határában furcsa, szomorú ének hangzik.

«Zöld erdőben, zöld mezőben
Sétál egy madár,
Micsoda madár?
Kék a lába, zöld a szárnya,
Engem odavár.
Várj, madár, várj
Majd eljövök már,
Ha az Isten neked rendelt
Tied leszek már.»

— Miféle ének ez? — kérdi a német tábornok egyik magyar tisztjét.

— Valami madárról énekelnek, — felel a tiszt. — Valami furcsa madárról,

mely, úgylátszik, messze elrepült, de viszsza-
szavárják.

— Hát csak hadd énekeljenek a jámborok, — mondta a tábornok. — Nem kell őket zavarni mulatságukban.

Honnét is tudhatta volna a német tábornok, hogy a búsongó, sóvár ének, a kuruc tábor éneke és a madár, az a furcsa madár, mely elrepült és az erdőben vár, a magyar szabadság.

És hogy a madár nem vár hiába!
Hogy elmegy érte és visszahozza majd egyszer II. Rákóczi Ferenc.

Bécs városának kapuja már le volt zárva, mire Zrinyi Ilona gyermekeivel odaérkezett.

Az őket kísérő tábornok csapatával előrement, jelenteni Kolonics biborosnak — kit a császár a Rákóczi-gyerekek gyámjának rendelt, — hogy megérkeztek. A Bécs kapuja előtt megálló hintót egyszerre körülvette a gúnyolódó, hahotázó, csufolódó csöcselék.

Minden nagyvárosnak van ilyen szemete, mert hiszen az úri, művelt, a szerencsétlenséget még ellenségében is tisztelő bécsi nép dehogy is vetemedett volna ilyesmire. Csak a város alja, a naplopó csöcselék tolongott ott Zrinyi Ilona hintója körül

és gúnyos, sértő szavakat kiabált a kurucvezér feleségének.

— Ezt nem tűröm anyám, — kiáltott Ferenc és kipirult arccal emelkedett fel a kocsiban. És talán ki is ugrik a kocsiból, halálos veszedelemnek téve ki magát a csőcselék között, mikor hirtelen egy magasrangú, előkelő katonatiszt vágtatott elő.

— Vissza! — kiáltott a kocsi körül ordító, kiáltozó tömegnek. — Vissza, ha mondom!

S az üvöltöző csőcselék azonnal elta-
karodott. A tiszt most levett kalappal, mély meghajlással közeledett a kocsihoz.

— Aspremont ezredes, — kiáltott Ferenc, megismervén védelmezőjükben a derék német főtsztet, akit három éve Thököly táborában látott.

Aspremont mosolyogva szorítja meg Ferkó kezét és mélyen meghajlik Zrinyi Ilona és Julianka előtt.

— Aspremont Ferdinánd császári ezredes ajánlja szolgálatait kegyelmes Asszonyomnak és a nagyságos Rákóczi kisaszszonynak.

Ott lovagol hintójuk mellett, míg csak be nem érnek a városba, a zárdához, melyet egyelőre lakóhelyükül jelölt ki Kolonics bíboros.

XIII.

Badinyi János ott áll Ferenc előtt. A tudós arca sápadt, de hangja kemény és szilárd, mikor beszél:

— A kegyelmes fejedelemasszony elindult Törökországba.

Ferenc némán, lehajtott fejjel állt helyén. Sejtette már, hogy anyja ki fog menni a nagybeteg Thökölyhez, ki, a messze, idegen földre. Hallott róla beszélni, hogy két német fogoly tábornokkal cserélik ki, mert mióta itt élt Kolonics palotájában, sem anyját, sem testvérénjét, Juliankát nem látta.

Még azzal is keservesebbé tették sorsukat, hogy nem lehetett azt együtt elviselniük. Elválasztották őket egymástól.

Ferenc hallgatott. Sokkal jobban szenvedett, semhogy szólni, vagy sirni tudott volna.

Hallgatott, édesanyjára gondolt. A fehérarcú asszonyra, kit semmiféle sorscsa-

pás megalázni nem tud, kihez neki majd méltóvá kell válnia.

— Ezt a kis feszületet hagyta itt Nagyságodnak. Viselje szíve felett. Ő is ott viselte. Az anyjától kapta, — mondta nekem — kisgyermekkorában kapta emlékül és most vette le először nyakáról, hogy Nagyságodnak küldje.

Rákóczi némán tartja kezében a kis fekete feszületet. Zrinyi Ilona valaha anyjától kapta, attól a Frangepán Katalintól, kinek völegénye, Zrinyi Péter ajándékozta.

Rákóczi Ferenc odatette a feszületet anyja és Juliánka képe mellé. Halálának órájában is ott találták meg ezt a kis fake-resztet, anyja és nénje képével, a szíve felett.

De még mindig nem szólt és nem sírt.

— Julianka nagyságos kisasszony is testvéri üdvözlét küldi a zárdából, — folytatta Badinyi.

— Ott marad a klastromban? — kérdi halkan Ferenc.

— Csak egy darabig, — felel a nevelő. És mintha valamivel könnyebb lenne a hangja. Végre egy hír, mely nem szomorúságról, elválásról szól. — Julianka kisasszony jegyet váltott Aspremont Ferdinánd császári tábornokkal és meg is tartják nem-sokára csendben az esküvőt.

— Csöndben, — gondolja magában Ferenc és képzeletében átöleli Julianka kedves alakját. Nem is való most a hangos vígasság. De Julianka legalább boldog lesz. Hiszen Aspremont derék, becsületesen jó ember. Mindent megtett értük, ami módjában van, mióta Bécsben laknak. A császár érdemeiért tábornoki ranggal tüntette ki.

— Nagyságod, — folytatja Badinyi János — nem lehet ott Julianka esküvőjén. Kolonics bibornok úr úgy rendelkezett, hogy holnap indulni kell Neuhausba, a jezsuiták iskolájába tanulni.

— És kegyelmed? — kérdezi Ferenc, bár mintha előre hallaná már a feleletet.

— Nekem vissza kell mennem Magyarországra. Így szól a parancs. És velem jön Körössy György is.

A sápadt gyerekarc még vértelenebb lesz, de nem szól. Úgysem lehet itt semmit sem változtatni. Sem szóval, sem panaszszal, sem sírással. Hát akkor minek? Hát akkor csak egyenesen szembenézni azzal, amit viselni kell.

— Körössy György belső kamarása kéri Nagyságodat, hogy elbúcsúzhassék, — mondja Badinyi s egyszerre előnti a könny szemét. Ő kezd el sirni, az erős férfi, őt teperté le a fájdalom. A gyermek csendesen vigasztalja.

— Kisuram, édes kis gazdám, — mondotta megindultan Körössy, aki most lépett be a szobába és átölelte Ferencet.

Ferenc még mindig nem tudott szólni, mozdulni, mintha a fájdalom megdermesztette volna szívét, lelkét.

Egyszerre fölemelte fejét és figyelni kezdett.

— Halljátok? — mondta emelt fejjel és lassanként visszatért a vér halvány arcába. Odakint, az ablak alatt magyar katonáknak ment el énekelve. Hogy jutott ide Bécs városába, s miért énekelt éppen a Kolonics-palota előtt?

És miért énekelte éppen ezt a dalt, melyet hármujukon kívül senki meg nem érthet a nagy idegen városban:

«Várj madár, várj,
Majd elmegyek már,
Ha az Isten neked rendelt,
Tied leszek már.»

Ferenc az ablak felé mutatott. A két férfi odanézett, szemük könnyes volt s ajkuk halkán suttogta az ének utolsó sorait:

«Ha az Isten neked rendelt
Tied leszek már.»

És Rákóczi Ferenc esztendők mulva visszajött azokhoz, akik várták és zászlót bontott a szent ügyért, minek szolgálatára őt az Isten rendelte.

VÉGE.

DÁNIELNÉ
LENGYEL
LAURA

IFJÚSÁGI
KÖNYVEI

*Bethlen Gábor udvarában
Az árvalány*

Bornemissza Anna

A király és az apród

Egy kis diák levelei

A kis Zsolnay László

Magda története

Magyar hősök

Mikes menyasszonya

Ormányos Tőfi szökése

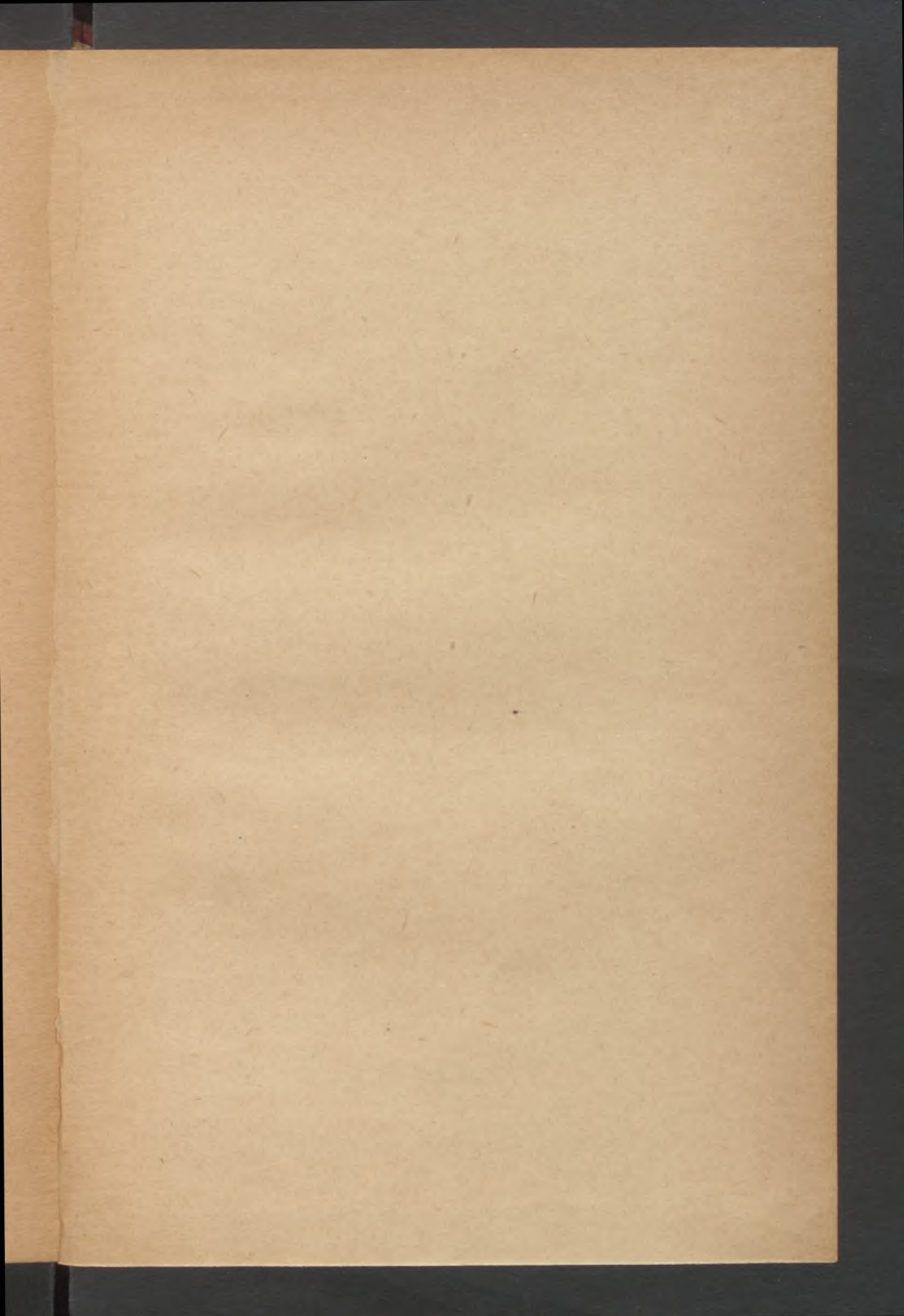
*Ormányos Tőfi és a nagy
fehér elefánt*

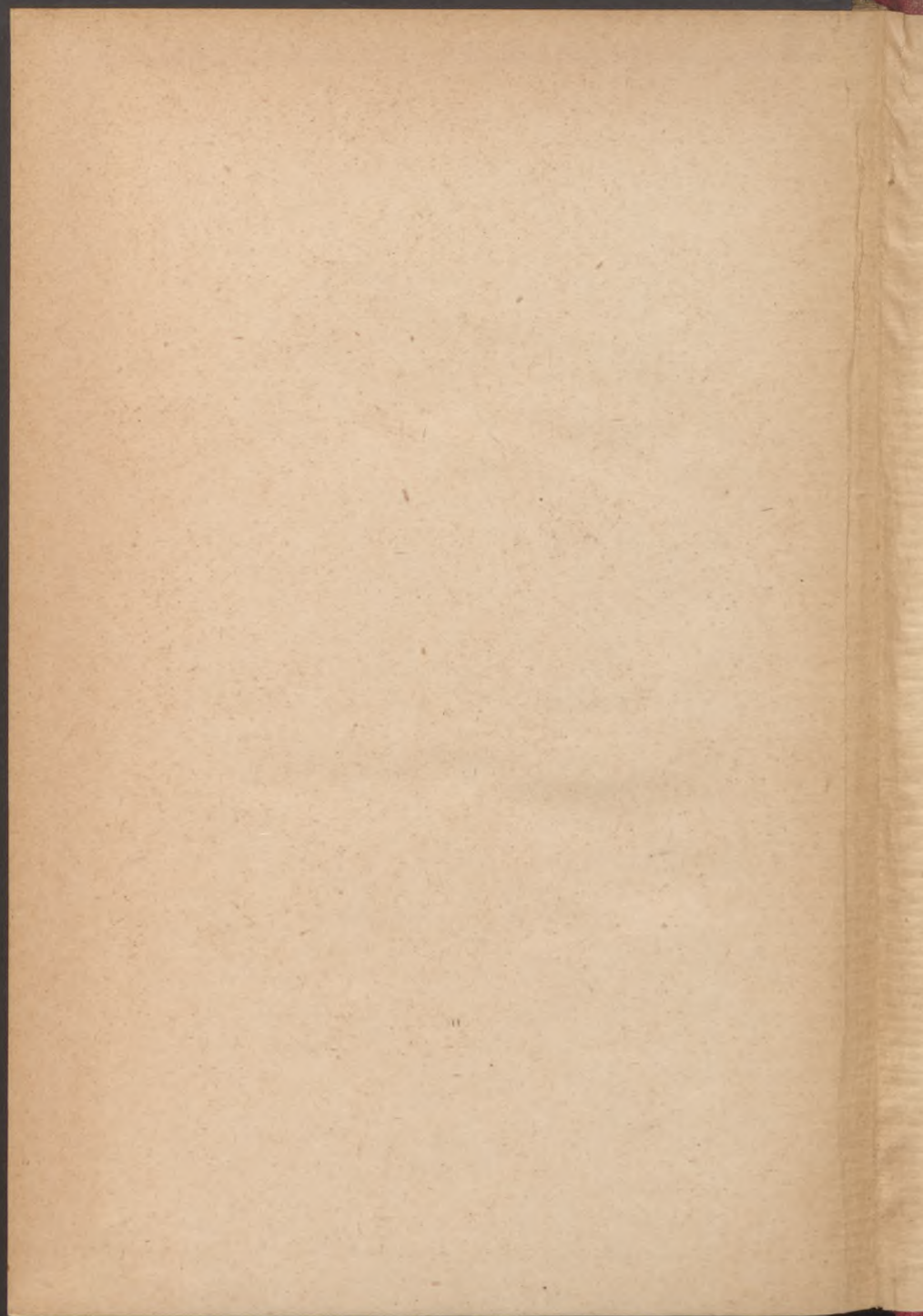
A zsidói vár ura

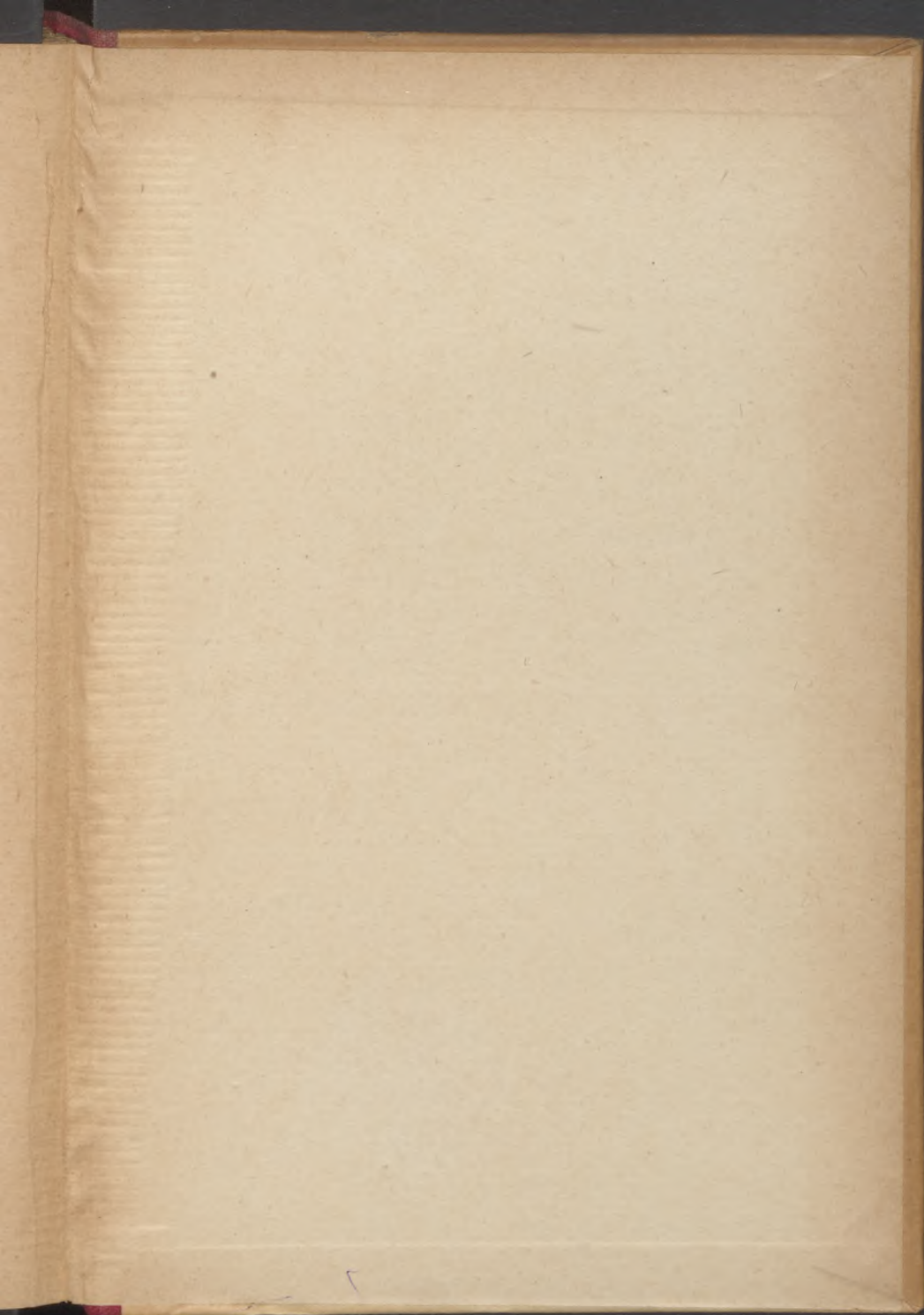
*Megtekinthetők
minden könyvkereskedésben*

---

*Singer és Wolfner
Irodalmi Intézet R. T. kiadása
Budapest*

VILÁGJÁRÓ FIÚK ÁTÉLT ÚTIKALANDOK IGAZ ÉLMÉNYEK

44 NAP ALATT A FÖLD KÖRÜL

A valóság ismét túlszárnyalta Verne fantáziáját. Jules Verne hőse, Fogg Phileas nyolevan nap alatt tette meg világkörüli útját. *Pallo Huld*, egy 15 éves dán cserkészfiú, 1928 március 1-től április 14-ig, tehát 44 nap alatt utazott Kopenhágától—Kopenhágáig a „Politiken” című nagy dán napilap megbízásából: Londonon, az Atlanti-Óceánon, Észak-Amerikán, a Csendes-Óceánon, Tokión, Mandzsurián, Szibérián, Oroszországon, Németországon keresztül, kizárólag vasúton és hajón, repülőgép felhasználása nélkül. 80 eredeti fényképfelvétellel.

Ára kötve 4 pengő.

BYRDDEL A DÉLI SARKON

Byrd ezt írja előszavában: „Paul kitűnően végezte dolgát, lelkiismeretesen és alaposan. Hűsége és megbízhatósága tántoríthatatlan.” Az izgalmasan érdekes könyvet a szerző 32 fényképfelvétele díszíti.

Ára kötve 5 pengő.

VAKÁCIÓ AZ ALPESEKBEN

Bradford Washburn, egy 16 éves amerikai fiú nyári vakációját az Alpesekben tölti. Célja a Mont-Blanc és a Matterhorn megmászása. A könyv izgalmas, érdekes leírása azoknak az örömeknek és veszélyeknek, amelyekkel ez a páratlanul szép túra jár. Gleccsereken való átkelés, kötéllel való leereszkedés, magános menedékházakban való éjjelkezés és sok egyéb kaland teszi színessé ezt a valóban átélt vakációt, melyben csak kevés fiúnak lehet osztályrésze. — A könyvet a szerző 31 eredeti rajza és 33 eredeti fényképfelvétel díszíti.

Ára kötve 5 pengő.

HÁROM CSERKÉSZ AFRIKÁBAN

Az U. S. A. cserkészszövetség mult nyáron elküldte három legügyesebb cserkészt, akiket 800.000 fiú közül választottak ki, Kelet-Afrikába, a nagy vadállatok hazájába. *Martin Johnsonnak*, a híres oroszlánvadásznak voltak a fiúk vendégei, aki száz meg száz kilométerre minden emberlakta vidéktől, készíti a newyorki természettudományi múzeum részére remek filmjeit az oroszlánok, leopárdok, elefántok, orrszarvúak, zsiráfok, zebbrák és egyéb állatok életéről. *A fiúk:* Robert Dick Douglas jr., Douglas L. Oliver és Dave R. Martin jr. hónapokat töltöttek itt, fotografáltak és vadásztak. Igazi nagy élményeiket a valósághoz hiven írják le naplójukban, mely 34 eredeti fényképfelvétellel és egy térképvázlattal jelent meg. *Ára kötve 5 pengő.*

MEGTEKINTHETŐK MINDEN KÖNYVKERESKEDÉSBEN!

S I N G E R É S W O L F N E R K I A D Á S A I

CONSTITUTIONAL HISTORY OF
ENGLAND